

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
«_____»_____2021 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
Прокопчук О.Т.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА

ОЦІНКА ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ І ТЕНДЕНЦІЇ ЙОГО
РОЗВИТКУ

Виконала - студентка 2 курсу, групи 12м-з-ф/а
освітньої програми «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
страхування та фондовий ринок

Чекирта Ольга Володимирівна

Науковий керівник – к.е.н., професор

Бечко Петро Кузьмич

Умань 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	6
1.1. Теоретичні основи визначення фондових індексів	6
1.2.. Оцінка динаміки індексів фондового ринку України	9
1.3. Організація та управління фондового ринку	13
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	20
2.1. Напрями діяльності банків на фондовому ринку України	20
2.2. Структурно-динамічний аналіз операцій банків з цінними паперами	23
2.3 Аналіз динаміки емісійних операцій комерційних банків	28
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	31
3.1. Аналіз проблем та визначення перспектив діяльності комерційних банків на фондовому ринку України	31
3.2. Врахування наслідків впливу світової фінансової кризи на розвиток фондового ринку України	36
3.3. Основні шляхи ефективного розвитку фондового ринку України в умовах воєнного стану	40
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	55

Реферат
на кваліфікаційну роботу магістра «Оцінка фондового ринку України і тенденції його розвитку»» магістра факультету економіки та підприємництва Уманського національного університету садівництва (спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», освітній рівень «магістр»)
Чекирти Ольги Володимирівни

Фондовий ринок – важлива складова економічної системи країни, що виконує, крім ринкових, низку специфічних функцій в економічній політиці країни. Як інфраструктурний елемент економічної політики стійкий і розвинутий фондовий ринок може вагомо полегшити розв’язання ключових завдань, які поставлені перед сучасною державою: забезпечити стійке економічне зростання й стабільність за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки, сприяти трансформації заощаджень населення та підприємств в інвестиції, тим самим створюючи умови для інтеграції вітчизняного фондового ринку у світове фінансове середовище.

Розвиток фондового ринку України на сучасному етапі неспроможний ефективно виконувати притаманні йому функції. Тому дослідження основних проблем сучасного фондового ринку України та способів їх розв’язання є актуальним.

З огляду на це, при дослідженні даної проблеми сформована кваліфікаційна робота, що складається з трьох розділів, використано теоретичний матеріал із сучасних навчальних посібників, наукових статей та інших праць провідних науковців з питань Оцінки фондового ринку України і тенденції його розвитку. Загальний обсяг тексту роботи складає 43 друкованих аркушів. Робота містить 10 рисунків, 5 таблиць. Кількість використаних джерел становить 54 найменування наукових праць, електронних джерел та Інтернет-ресурсів.

Метою дослідження є аналіз сучасних проблем та перспектив розвитку фондового ринку України в умовах світової фінансової кризи та передвійського стану в Україні 2021 року..

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому розкриті теоретичні основи розвитку фондового ринку в Україні .

Другий розділ – практичний. В ньому дана оцінка методичним підходам аналізу діяльності комерційних банків на фондовому ринку України...*Третій розділ* містить пропозиції перспектив розвитку фондового ринку України.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані наступні методи та підходи: системний підхід, статистичний та порівняльний аналіз, графічний метод з використанням редактору Excel.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних проблем оцінки фондового ринку України і тенденції його розвитку і розроблені теоретичні заходи щодо його вдосконалення.

Ключові слова: фондовий ринок, акції, цінні папери, комерційний банк, фінансова криза, інвестори.

The summary

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodical and practical problems of evaluating the stock market of Ukraine and the trends of its development, and developed theoretical measures for its improvement.

Key words: stock market, shares, securities, commercial bank, financial crisis, investors.

ВСТУП

Актуальність теми. Фондовий ринок – важлива складова економічної системи країни, що виконує, крім ринкових, низку специфічних функцій в економічній політиці країни. Як інфраструктурний елемент економічної політики стійкий і розвинутий фондовий ринок може вагомо полегшити розв’язання ключових завдань, які стоять перед сучасною державою: забезпечити стійке економічне зростання й стабільність за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки, сприяти трансформації заощаджень населення та підприємств в інвестиції, тим самим створюючи умови для інтеграції вітчизняного фондового ринку у світове фінансове середовище.

Розвиток фондового ринку України на сучасному етапі неспроможний ефективно виконувати притаманні йому функції. Тому дослідження основних проблем сучасного фондового ринку України та способів їх розв’язання є актуальним.

В умовах ускладнення економічної та політичної нестабільності, військового стану в Україні найбільш гостро постає питання наукового обґрунтування теоретичних основ функціонування фондового ринку в умовах кризи й пошуку механізмів інтеграції фондового ринку України до світового фондового ринку, що можливе лише за умов комплексного аналізу його стану та тенденцій функціонування.

Фондовий ринок – предмет дослідження зарубіжних і вітчизняних науковців. На особливу увагу заслуговують роботи класиків економічної думки: Д. Акерлофа, Л. Вальраса, П. Друкера, Дж. Кейнса, та ін. Вивченню проблем становлення й розвитку фондового ринку України, його інвестиційної привабливості та механізмів державного регулювання приділено увагу в працях вітчизняних науковців: О. Барановського, М. Денисенка, А. Калини, й ін.

Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених зауважимо, що результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити потреби теорії і практики розвитку фондового ринку. Дотепер недостатньо

досліджено природу фондового ринку, що унеможливило визначення його місця й ролі в системі економічних відносин; потребує наукового осмислення та обґрунтування функціонування фондового ринку як механізму мобілізації, концентрації та перерозподілу фінансових ресурсів країни; недостатньо опрацьовані та вимагають поглибленого дослідження науково-методичні підходи.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є аналіз стану фондового ринку України і тенденцій його розвитку та обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції фондового ринку України до світового фондового ринку.

Об'єкт дослідження – аналіз стану фондового ринку України і тенденцій його розвитку

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження виступають фундаментальні положення економічної теорії й фінансів, наукові концепції вітчизняних і зарубіжних учених, у яких розглянуто закономірності розвитку та регулювання фондового ринку в нерозривній єдності із загальними економічними процесами. У ході дослідження використано методи теоретичного узагальнення й порівняння; системного й просторового підходу, методи логічного узагальнення, економіко-статистичні методи

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти, які регламентують функціонування фондового ринку України, офіційні статистичні дані, офіційні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, дані міжнародних фінансових й аналітичних організацій, праці вітчизняних і зарубіжних науковців, ресурси мережі Internet.

Необхідність вирішення окреслених проблем функціонування фондового ринку України є підтвердженням актуальності та практичної значущості цього напрямку наукових досліджень. Це й обумовило вибір теми, логіку викладення та структуру цієї кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

1.1 Теоретичні основи визначення фондових індексів

Фондові ринки функціонують у всіх країнах, в деяких вони розвинені, але не всі держави забезпечені достатнім рівнем його розвитку. Незважаючи на це, кожен фондовий ринок має власну сукупність індикаторів, за допомогою яких оцінюють загальний стан ринку та здійснюються операції з цінними паперами.

«Серед індикаторів фондового ринку прийнято виокремити два види: індекси (середні) та рейтинги. Рейтинги являють собою відносно сталу характеристику певної компанії, фінансового інструмента або професійного посередника, що має зазвичай кількісне вимірювання із транслюванням його в якісну характеристику. Індекс – це лише кількісний показник ринку цінних паперів за певний проміжок часу» [4].

Розглянемо детальніше сутність та види індексів фондового ринку.

В. Д. Базилевич в результаті проведеного дослідження визначає фондові індекси як: «показники біржової активності, що узагальнюють динаміку цін на цінні папери і свідчать про зміни в рівні цін за певний час». Також цей науковець вказує на те що: «значення фондових індексів використовуються для аналізу стану та динаміки фондового ринку» [4].

В сою чергу С. В. Безвух надає власне визначення, в якому наголошує: «Фондовий індекс – це індикатор (показник), який являє собою зведений курс «кошика» цінних паперів (найчастіше акцій) та використовується для оцінки стану та динаміки ринку цінних паперів на певну дату» [5]. Порівнюючи ці визначення необхідно відмітити, що «фондовий індекс – це показник або аналогічний за значенням індикатор, головною метою якого є необхідність в аналізі стану та динаміки цін на задану групу цінних паперів на певний момент часу» [5-8]. Важливе значення при дослідженні цієї теми мають функції

фондових індексів. Найбільш актуальним є дослідження В. Д.Базилевича, який виокремлює ряд найбільш пріоритетних функцій фондового ринку наведених на (рис.1.1.). Приведені на (рис.1.1.) функції фондових індексів фондового ринку свідчить, що за сучасних ринкових умов господарювання має місце низка ознак, за яким класифікують види індексів, найпопулярніша з них це розподіл за способом розрахунку. Виокремлюють два види фондових індексів: капіталізовані та цінові індекси. «Якщо при розрахунку індексу враховується капіталізація підприємств, що є емітентами цінних паперів, які враховує індекс, то даний фондовий індекс необхідно віднести до капіталізованих.

Рис. 1.1 Функції фондових індексів[4]

До них відноситься американський індекс S&P-500 та український UX. Якщо індекс розраховується за допомогою середніх значень цін на цінних папери, що входять до його складу, то даний індекс є ціновий. До них відносяться український ПФТС та американський найвідоміший індекс Dow-Jones» [5-10].

Класифікація фондових індексів наведена на (рис.1.2.). «Індекс Української Біржі (UX) почав розраховуватись з 26 березня 2009 року. Індекс українських акцій, який розраховує Українська біржа, є першим в Україні онлайн індексом, значення якого публікується кожні 15 секунд і транслюється усім учасникам торгів через біржовий термінал та сайт біржі. Індекс є зваженим по капіталізації з врахуванням free – float. Склад індексної корзини складається індексним комітетом біржі і переглядається один раз в квартал. Починаючи з 16 березня 2018 р., до складу індексу входить шість

звичайних акцій» [7].

Рис.1.2 - Класифікація фондових індексів[6]

Головним показником розвитку ринку цінних паперів України, визнаним не тільки в межах нашої держави, але й за кордоном, є Індекс ПФТС, що розраховується на базі цін найбільш ліквідних акцій ПФТС, з 1 жовтня 1997 року. Індекс ПФТС — ціновий індекс, зважений за обсягом емісії (free float), що реально доступна для широкого кола інвесторів. Перелік акцій для розрахунку Індексу ПФТС формується з цінних паперів, що входять до Біржового списку ПФТС, на підставі даних про ринкову капіталізацію, обсяг торгів, кількість угода інших факторів, що впливають на ліквідність акцій [8].

Найавторитетнішим серед професіоналів на Wall Street в США є Standard & Poor's 500 Index (S&P 500). Вперше опублікований 4 березня 1957 року інформаційним агентством Standard & Poor's. Розраховується як середнє зважене за ринковою капіталізацією. До індексу входить 505 компаній США, що торгують на фондових біржах та мають найбільшу капіталізацію, питома частина акцій прямо пропорційна ринкові ціні. Через те, що до індексу входить значна кількість компаній у порівнянні з іншими індексами, він краще

відображає ринок США.

Найвідомішим індексом сімействі індексів Dow Jones можна назвати промисловий індекс Dow Jones Industrial Average. Вперше його опублікував у 1884 році Чарльз Генрі Доу, засновник компанії, що видав відому фінансову газету “Wall Street Journal”. Спочатку в індексний кошик входили акції 11 залізничних компаній, потім у 1897 році їхню кількість було розширено до 20 компаній, також учасників залізничної сфери. Перший промисловий індекс Dow Jones був розрахований у 1896 році на основі цін акцій 12 промислових компаній, 1916 року список був доповнений до 20 компаній, потім в 1928 році – до 30.

«Востаннє індексний кошик змінено в 1999 році, коли замість компаній, що вибули Union Carbide, Goodyear Tire & Rubber, Sears і Chevron до нього увійшли компанії Home Depot, Intel, Microsoft і SBC Communications. Сьогодні промисловий індекс Dow Jones обчислюють як середнє арифметичне поточних цін акцій 30 найбільших промислових компаній» [9].

1.2 Оцінка динаміки індексів фондового ринку України

Аналіз індексів українського та американського фондових ринків. Візьмемо дані за три останні місяці 2020 року. Інформація динаміки індексів розмішена на офіційному сайті Мінфіну.

Динаміка українського індексу UX зображена на (рис. 1.3). На початку лютого спостерігається збільшення близько на 100 пунктів, зростання тривало десять днів. Декілька днів тривала стабільність у 1625,97 пунктів, але наступні п'ять днів відбулося раптовий незначний спад в 50 пунктів й таке ж зростання. Тиждень трималась стабільність на результаті 1616,41 пункт. З двадцять четвертого лютого почався спад, цілий місяць значення українського індексу знижувалось. На двадцять третє березня спад становив 13,9%, зниження припинилося на цифрі 1390,67 пунктів. До середини квітня відбувався не значний ріст індексу у 2,8%. Десятого квітня на позначці 1431,26 почався спад, тривавши десять днів значення індексу зупинилося на

1313,32 пунктах, що у відсотках становить 8,2% спаду.

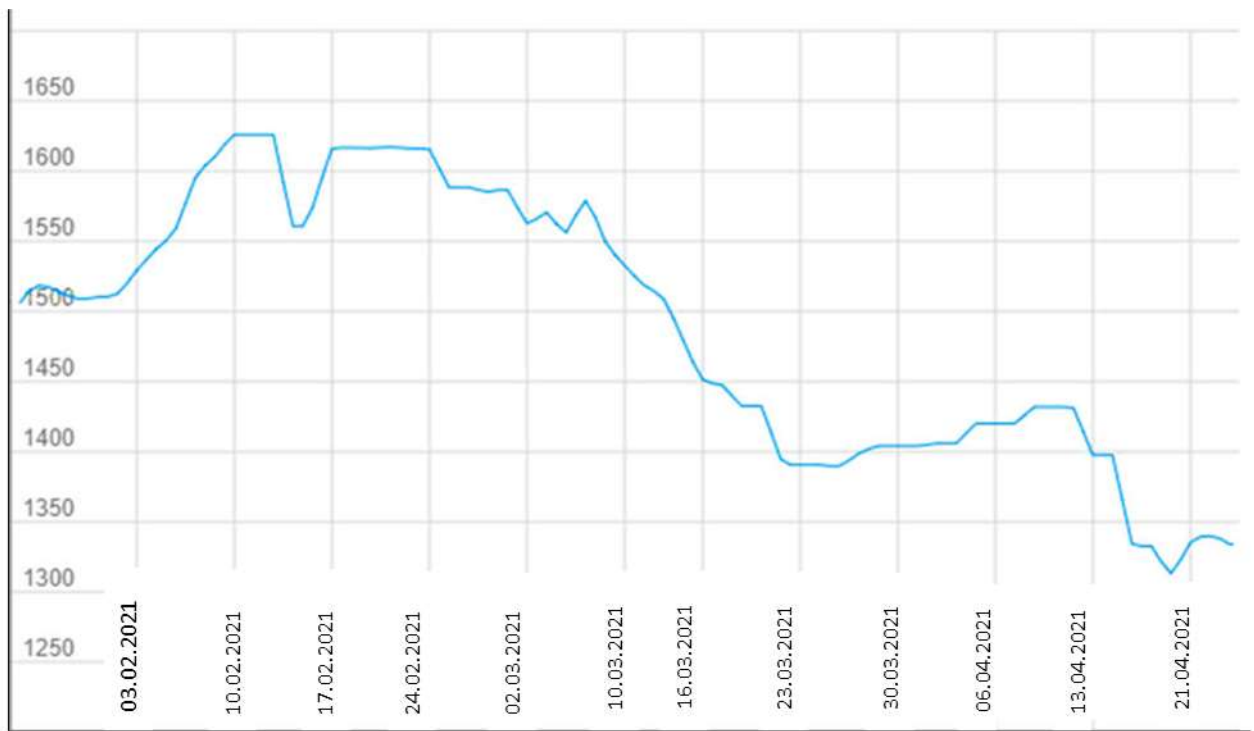

Рис. 1.3 - Значення українського індексу UX [10]

Динаміка українського індексу ПФТС зображена на (рис.1.4), з початку лютого місяця відбувався зріст значення. Ріст припинився на позначці у 527,57 пунктів, таке значення трималося два тижні. Значення індексу не припиняло рости ще два тижні й до шостого березня досягло цифри 537,09 пунктів, значення зросло на 10 пунктів, що у відсотках становить 1,8%.

Увесь наступний час, а саме більше одного місяця, український індекс ПФТС невпинно падав. До двадцять другого квітня значення індексу впало до 500,63 пунктів. Зниження становило 6,8 %, що становить 36,46 пунктів.

Динаміка американського індексу S&P 500 представлена на рисунку 1.5. На початку місяця можна спостерігати незначне збільшення, близько 130 пунктів за два тижні. З дев'ятнадцятого лютого починається спад, що триває до двадцять третього березня.

Рис. 1.4 - Значення українського індексу ПФТС з березня по квітень 2021 р. [11]

Спад має чітко виражений скачко подібний характер. За період, що дорівнює місяцю, значення індексу впало до позначки 2237,4 пункти, зменшення дорівнює близько 1150 пунктів, що у відсотковому співвідношенні становить 33,9% спаду.

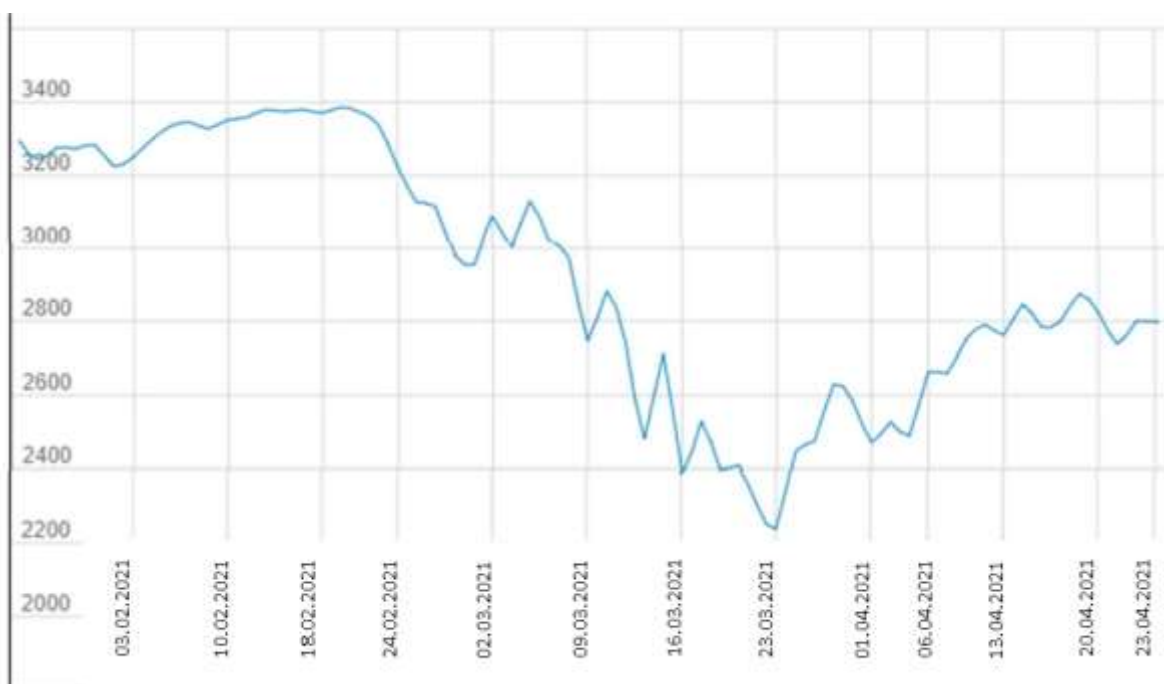

Рис. 1.5 - Значення американського індексу S&P 500 [12]

З двадцять третього березня, плавними коливаннями збільшується значення індексу. Зріст індексу відбувається до двадцять другого квітня, за даний період збільшення дорівнювало близько 500 пунктів, що у відсотках становить 20,1% росту.

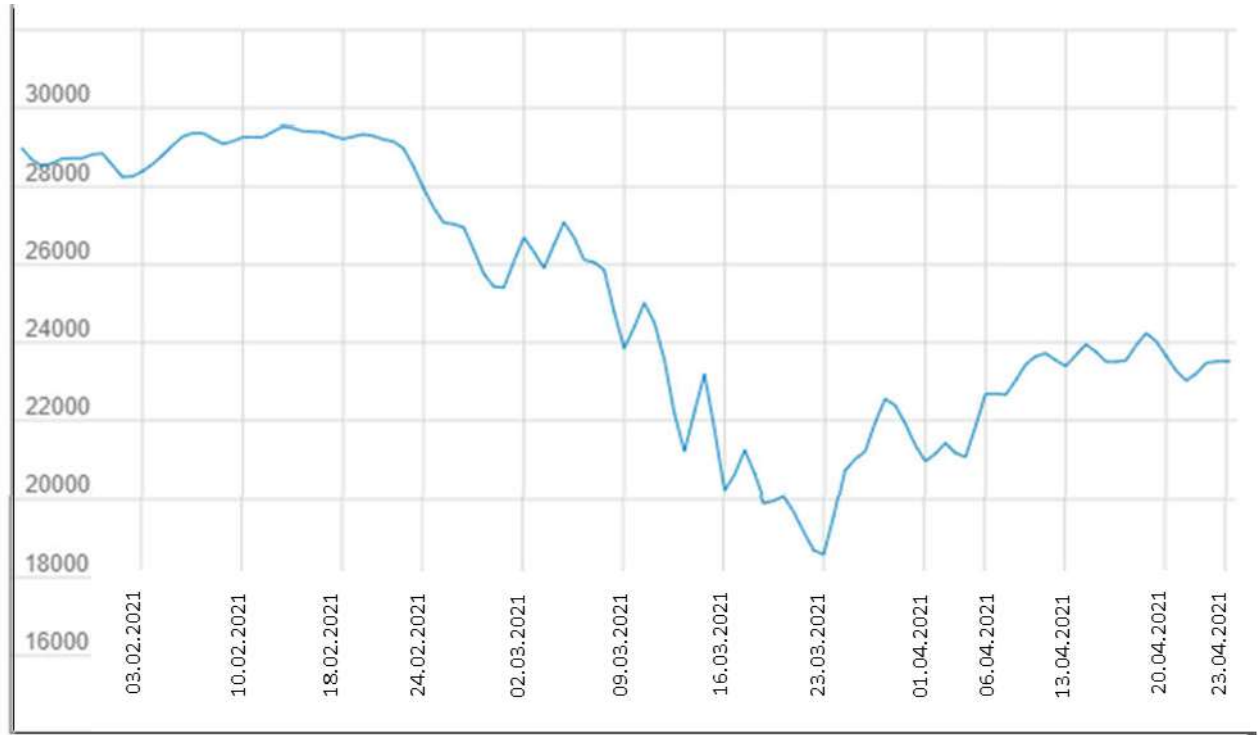

Рис. 1.6 - Значення американського індексу Dow Jones [13]

Розглянувши динаміку американського індексу Dow Jones на рисунку 1.6, неможна не помітити схожість з попереднім рисунком 1.5, що відображає динаміку іншого американського індексу, а саме S&P 500. Данну ідентичність можна пояснити ситуацією, при якій до індексу S&P 500 входять крупні компанії, що емітують цінні папери, які обертаються на фондовому ринку, такі ж які входять і до індексу Dow Jones. Цінні папери даних компанії займають питому вагу в динаміці індексу S&P 500. Порівнявши українські індекси можна помітити, що вони не мають такої схожості, як американські. Причина несхожості полягає у складі індексів, який можна спостерегти в таблицях А.1 та А.2 (Додаток А). Незважаючи на те, що більша частина компаній, цінні папери яких входять до індексу, у кожному з українських індексів однакова. Такими компаніями є «Райффайзен Банк Аваль», «Центренерго», «Донбасенерго», «Укрнафта» та «Турбоатом».

1.3. Організація та управління фондового ринку

Державні органи керуючись політичною владою забезпечує у національному суспільстві порядок та стабільність щодо організації та функціонування фінансової та банківської систем. Існування держави залежить від сильної, ефективно керованої та функціонуючої економічної системи. Національна економіка, наразі потребує виваженого втручання з боку держави. Реалізація єдиної державної політики щодо випуску та обігу цінних паперів, потребує створення виважених передумов для ефективної їх мобілізації та розміщення господарюючими суб'єктами фінансових ресурсів, враховуючи як інтереси суспільства, так і захисту прав безпосередніх учасників фондового ринку шляхом державного регулювання ринку цінних паперів.

Результати проведеного дослідження свідчать, що державне регулювання ринку цінних паперів має на меті захист суспільних та приватних інтересів, з одного боку та створення, впровадження, контроль за дотриманням правил, єдиних для всіх учасників ринку, з іншого боку. Наразі професійні учасники виступають як головні у системі функціонування ринку цінних паперів, при цьому взаємодіючи між інвесторами та споживачами їх капіталу (емітентами). Учасники забезпечують ефективність діяльності та розвиток фондового ринку.

Важливу роль відіграє регулювання ринку цінних паперів шляхом впорядкування його діяльності всіма учасниками та операцій між ними з боку уповноважених на це суб'єктів господарювання.

Загальновідомо, що ринок цінних паперів на сучасному етапі внаслідок його розмірів і значимості світової економіки поки що неспроможний розвиватися стихійно, тобто в його функції входить регулювання. Регулювання повинно охоплювати всіх його учасників, та види діяльності і операції, які відбуваються на його теренах. Оскільки регулювання ринку цінних паперів характеризується об'єднанням в цілісну систему методів та прийомів, що дають змогу упорядкувати вчинення правочинів, а також підпорядкувати їх встановленим вимогам та правилам відповідно до чинного законодавства. Підтримка рівноваги взаємних інтересів всіх учасників ринку, які підтримують

правила гри є основним механізмом функціонування фондового ринку.

Варто відзначити, що на первинному ринку цінних паперів державне регулювання підтримує єдиний порядок випуску (емісії) в обіг цінних паперів, здійснюючи їх реєстрацію. В той же час, на вторинному ринку держава здійснює контроль за допомогою ліцензування професійних учасників ринку шляхом видачі кваліфікаційних атестатів, які надають право на здійснення угод із цінними паперами та інвестиційних інституцій, з дотриманням механізму оподаткування операцій із цінними паперами [25].

В цілому ринок цінних паперів - складна система із власною структурою, що представлена як покупцями, так і продавцями та посередниками, які займаються торгівлею цінними паперами. При цьому держава лише опосередковано впливає на ринок цінних паперів внаслідок фінансової політики, та політики в сфері оподаткування, управління власністю, перерозподілу коштів (доходів), регулювання державних витрат. Виокремлюють два види регулювання фондового ринку [3, с. 66-67]:

- внутрішнє регулювання коли підпорядкованість учасників ринку цінних паперів (емітентів, інвесторів, фахівців) своїм нормативним документом, у вигляді статуту, правилам та стандартам діяльності.
- зовнішнє регулювання характеризує підпорядкованість діяльності господарюючого суб'єкта нормативним актом держави, інших господарюючих суб'єктів, міжнародною угодою.

Регулювання державою фондового ринку побічно чи прямо впорядковує діяльність всіх його учасників: інвесторів, емітентів, господарюючих суб'єктів інфраструктури ринку, професійних посередників і здійснюється з метою чіткого виконання всіх законодавчо –нормативних вимог, якими визначені обов'язки та права кожного професійного учасника з всіх напрямів – від реєстрації випуску цінних паперів до прав державного управління з регулювання ринку [4]. Пріоритетним завданням державного регулювання фондового ринку є: забезпечення безпеки клієнтів та професійних учасників ринку; реалізація державної політики та створення відкритої системи даних

щодо функціонування ринку при одночасному контролі за обов'язковим розкриттям необхідної інформації учасниками ринку. Система управління ринку цінних паперів ґрунтується на використанні як державних, так і недержавних методів регулювання. Виокремлюють наступні моделі регулювання біржі [7]:

- регулювання ринку є головною функцією державних органів;
- держава зберігає за собою право проводити контроль.

Державне регулювання фондового ринку включає: розроблення та реалізацію стандартів та спеціальних нормативно-правових актів, а також регламентацію основних процедур торгівлі та контролю з боку держави за дотриманням чинного законодавства всіма учасниками ринку. Роль держави у регулюванні ринку цінних паперів до:

1) ідеологічна та законодавча функції (запровадження певної програми розвитку ринку, її подальша реалізація, регулювання та управління, створення законодавчих та нормативних актів для запуску та розвитку ринку, встановлення вимог до учасників, операційних та облікових стандартів).

2) функція стимулювання (формування найбільш ефективного механізму розподілу грошових ресурсів на важливі і значні сфери економіки).

3) адміністративна функція (відбувається адміністративне керування ринком, при якому можуть застосовуватись санкції).

4) функція контролю (повний контроль за економічною безпекою ринку, реєстрація за вхід на ринок, реєстрація цінних паперів, нагляд за фінансовим станом та розвитком інвестиційних інститутів, застосування заходів щодо їх покращення, контроль за дотриманням правових та етичних норм).

5) функція арбітражу (владнання спорів та дискусій між учасниками ринку через систему органів суду) [12].

. Досвід країн із розвиненими біржовими майданчиками свідчить, що регулювання фондового ринку передбачає здійснення наступних завдань:

- концентрація державних та приватних ресурсів для розвитку ринкової інфраструктури;

- розроблення концепції розвитку ринку та відповідних законодавчих актів, здійснення пропозицій з реалізації концепції розвитку;
- створення системи захисту інвесторів від збитків та системи інформації про поточний стан ринку;
- контроль за безпекою та фінансовою стійкістю ринку, за дотриманням та використанням санкцій за порушення;
- регулювання ринку, розробка та реєстрація правил його функціонування[40, с. 24].

Результати дослідження свідчать, що спеціалізованими державними органами, які здійснюють всебічне регулювання ринку цінних паперів є органи виконавчої влади з ринку цінних паперів. Головним спеціалізованим органом, який здійснює контроль за регулюванням цінних паперів є Національна комісія з фінансових ринків. Ця комісія розробляє основні напрями розвитку ринку цінних паперів в державі, проекти нормативно - законодавчих та інших актів, для регулювання ринку цінних паперів. Регулюючі органи повинні встановлювати правила поведінки на ринку цінних паперів, використовуючи підзаконні акти, трактуючи положенням законів та проводячи розслідування всіх порушень. Також в його обов'язки входять видача і відкликання ліцензій на здійснення операцій із цінними паперами.

Держава створюючи систему регулювання ринку забезпечує її функціонування. Внаслідок цього, система регулювання розвивається у бік деталізації та посилення державного моніторингу за діяльністю ринку цінних паперів. Розвиток системи правозастосування як одного з головних елементів функції держави є пріоритетним напрямом державної політики. Держава при цьому виступає найбільшим позичальником на ринку цінних паперів прямо впливаючи на кількісні та якісні характеристики. Держава є найбільшим власником цінних паперів суб'єктів господарювання, виступаючи найбільшим продавцем на ринку корпоративних цінних паперів.

Процес управління та регулювання міжнародного фондового ринку відбувається через саморегулювання безпосередньо господарюючими

суб'єктами, асоціаціями, групами експертів, об'єднаннями, комісіями тощо.

Основними суб'єктами господарювання з управління міжнародного фондового ринку є:

1) Асоціація учасників міжнародних фондових ринків (ISMA) тобто міжнародна саморежуюча організація та торгова асоціація міжнародного фінансового ринку. Представляє інтереси своїх членів, які активно працюють на міжнародному ринку капіталу та залучені до зовнішньоекономічної діяльності. Сьогодні ISMA налічує близько 500 членів-учасників у 60 країнах світу. Повними членами ISMA є компанії, які активно займаються операціями з цінними паперами, у тому числі дилери та брокери цінних паперів, комерційні банки, компанії з управління активами, інвестиційні банки та емітенти. Статус асоційованого члена може бути наданий організаціям, які відіграють важливу роль на ринку та підтримують близькі взаємини з асоціацією, у тому числі професійним консультантам, наприклад, юридичним фірмам. Асоціація була заснована в Цюриху у 1969 році. Її головний офіс сьогодні перебуває там же. Представництва компанії є у Лондоні та Парижі. ISMA є афілійованим членом Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO) та, відповідно, учасником 29 Консультативного комітету саморежуючих організацій (SROCC) при IOSCO. Крім того, асоціація входить до Міжнародної ради асоціацій з операцій з цінними паперами (ICSA), основною метою якої є стимулювання стабільного зростання міжнародних ринків цінних паперів за рахунок координації процедур та правил роботи на цих ринках[40, с. 31].

2) Консультативна група тридцяти (G30) тобто міжнародна некомерційна організація, що об'єднує представників центральних банків та великих приватних банків різних країн, і навіть провідних світових економістів. Створена 1978 року Дж. Беллом за участю Рокфеллерівського фонду. Штабквартира знаходиться у Вашингтоні (США). Голова – Жан-Клод Трічет (представник Центрального банку Франції). Ключова мета діяльності організації – поглиблений аналіз прийнятих міжнародних рішень в економічній сфері, оцінка їх наслідків для світової фінансової системи та

розробка заходів для підвищення ефективності функціонування світового фінансового ринку[40, с. 32]..

3) Міжнародна асоціація з питань обслуговування цінних паперів (ISSA) – створена в 1979 р. За участю найбільших світових кастодіальних банків. Сьогодні до Асоціації входять 100 організацій-учасників із 47 країн. Основною сферою компетенції Асоціації є аналіз діяльності щодо здійснення клірингу, розрахунків та депозитарного зберігання на ринку цінних паперів. Асоціація сприяє розвитку розрахунково-депозитарних послуг на ринку цінних паперів та забезпеченню їх прозорості, підвищенню загального професійного рівня учасників ринку та створенню умов для обміну досвідом між учасниками, які перебувають у різних країнах та працюють у різних секторах ринку[40, с. 33].

4) Міжнародна асоціація свопів та деривативів (International Swaps and Derivatives Association, Inc. – ISDA) – організація, що поєднує учасників позабіржового ринку деривативів. Штаб-квартира організації знаходиться у Нью-Йорку. Асоціація об'єднує понад 800 членів із 56 країн світу. Асоціація 29анно створена в 1985 році як міжнародна асоціація своп-дилерів 30 (International Swap Dealers Association). Пізніше у зв'язку із збільшенням кількості фінансових інструментів було перейменовано. Асоціація розробила стандартні умови контрактів, які широко застосовуються у світі під час здійснення угод у вигляді свопів та деривативів[40, с. 34].

5) Міжнародна асоціація учасників первинних ринків (International Primary Market Association, London – IPMA) – створена в 1974 році. Асоціація професійних учасників євrorинку, які виступають у ролі менеджерів. Асоціація розробила зведення правил щодо технології розміщення цінних паперів на міжнародному ринку, а також стандартні форми документів: угоди, що укладаються менеджерами між собою, між менеджерами та емітентом, стандартні умови непереборної сили, форс-мажори тощо[40, с. 35]..

6) Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO) – Спочатку, в 1974 році, IOSCO створювалася для організації співробітництва між комісіями з цінних паперів країн Північної та Південної Америки. Надалі (1984 року)

вона перетворилася на всесвітню міжнародну організацію. Сьогодні штаб-квартира організації знаходиться у Мадриді. Список учасників включає 114 держав світу. Основними задачами якої є організація взаємодії між комісіями з цінних паперів різних країн; обмін досвідом державно-правового регулювання ринку цінних паперів та запровадження нових методів регулювання ринку цінних паперів; формування норм та стандартів поведінки на ринках цінних паперів та здійснення державного нагляду за міжнародними угодами у сфері обігу цінних паперів; взаємодопомога учасників з метою забезпечення єдності ринків цінних паперів та протидії різним правопорушенням[40, с. 36].

7) Міжнародна федерація фондових бірж (FIBV) – створена в 1961 році. Основною метою якої є забезпечення рівних прав для всіх акціонерів та координація структур ринків цінних паперів. Основними її завданнями є регулювання торгівлі цінними паперами, розвиток техніки та технології біржової справи, формування політики на фондовий ринок. Штаб-квартира знаходиться у Парижі[40, с. 37].

8) Форум європейських комісій з цінних паперів (FESCO) – організація заснована в грудні 1997 року сімнадцятьма європейськими наглядовими органами. Члени FESCO є органами нагляду за ринком цінних паперів держав-членів ЄС. Члени FESCO зобов'язуються, відповідно до Статуту, тісно співпрацювати та розробляти єдині нормативні стандарти для нагляду за фінансовими ринками щодо аспектів, які не гармонізовані існуючими європейськими директивами, а також там, де може бути застосований спільний підхід. Головною ціллю цієї організації є покращення захисту інвесторів, підвищення цілісності та прозорості ринків капіталу[40 с.38].

Таким чином можна стверджувати, що безперечно, одним із найважливіших елементів державного управління та регулювання є саме законодавче регулювання фондового ринку. Даний елемент створює необхідну нормативно-правову базу, на якій учасники ринкових відносин, зокрема держава та уповноважені нею органи, можуть реалізовувати власні права, інтереси, обов'язки та повноваження.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ДІЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Напрями діяльності банків на фондовому ринку України

На сучасному етапі розвитку економіки послуги банківських установ мають велике значення для суспільства в цілому. Більшість банків України є універсальними, незважаючи на задекларовану спеціалізацією.

Банки являються активними учасниками ринку цінних паперів. У сфері банківської діяльності не передбачаються будь-яких принципових обмежень щодо здійснення банками операцій з цінними паперами на відміну від інститутів фондового ринку.

Насамперед основними аналітичними групами регуляторів є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Національний банк України (НБУ). Для подальших розрахунків вони є основними джерелами статистичних даних, на основі яких буде проведено методико-аналітичне дослідження.

Нині не існує загальноприйнятої системи класифікації банківських операцій з цінними паперами. Найбільш поширений підхід можна зобразити за допомогою (рис. 2.1). Натомість всі банківські операції можна об'єднати за функціональними ознаками у відповідні групи операцій за такими критеріями: кредитні; розрахунково-касові; засновницькі; інвестиційні; депозитні; міжбанківські; емісійні; комісійні; посередницькі [12, с 176].

За вище перерахованими банківськими операціями можна класифікувати за функціональними ознаками операції банків на ринку цінних паперів на: інвестиційні; емісійні; комісійні; посередницькі.

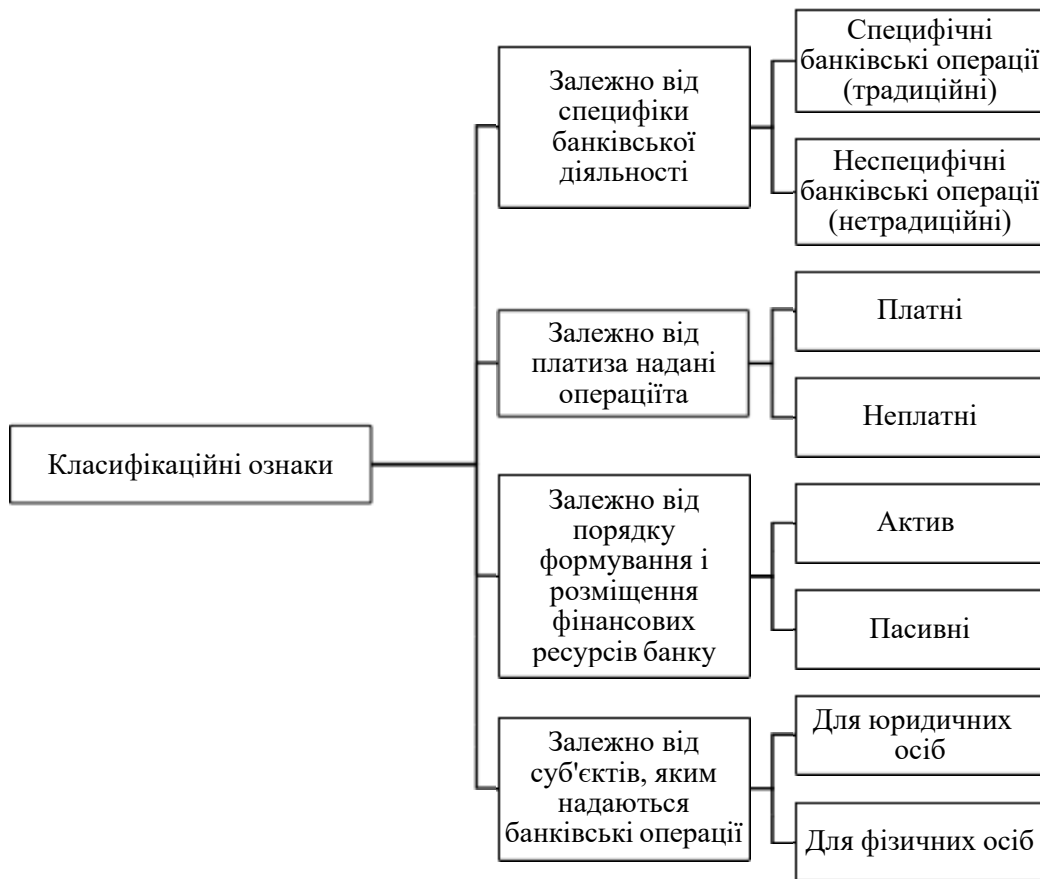

Рис. 2.1 – Класифікація операцій із цінними паперами [14]

При проведенні певних операцій з цінними паперами діяльність банків можна поділити на чотири види: діяльність банків як емітентів (пасивні операції); діяльність банків як інвесторів (активні операції); діяльність банків як професійних учасників ринку цінних паперів (посередницькі операції); проведення традиційних банківських операцій, пов'язаних з обслуговуванням ринку цінних паперів (розрахунково-касові та інші операції) [15].

Інвестиційні операції (андерайтинг, брокерська, клірингова, депозитарна, реєстраційна діяльність) банк провадить на фондовому ринку з метою отримання доходу у вигляді комісійних винагород. Емісійні операції (випуск акцій і облігацій, емісія облігацій, випуск ощадних сертифікатів) використовують для формування та збільшення власного капіталу, залучення ресурсів для подальшого використання в активних операціях.

На сьогодні у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» банкам дозволяється випускати: акції, облігації, чеки, векселі, ощадні та

депозитні сертифікати [15]. Випускаючи облігації банки отримують додаткові позикові кошти. Емітуючи векселі, чеки, депозити та ощадні сертифікати, банки виконують одне з своїх основних призначень – акумуляцію грошових коштів. Основна діяльність банку як емітента на ринку цінних паперів полягає в емісії (випуску) власних цінних паперів та їх первинному розміщенні.

Основним завданням емісії акцій банку є створення статутного капіталу. Кожен банк опираючись на обрану стратегію розвитку самостійно визначає розмір власних ресурсів та їх структуру. Але це не заперечує, що починаючи з 2016 року у постанові №58 «Про збільшення капіталу банків України» банки зобов'язані привести його розміру відповідність до вимог цього закону, а саме:

Таблиця 2.1.

Вимоги щодо розміру статутного фонду банків [16]

120 мільйонів гривень	до 17 червня 2016 року
300 мільйонів гривень	з 11 січня 2017 року
400 мільйонів гривень	з 11 січня 2018 року
450 мільйонів гривень	з 11 січня 2019 року
500 мільйонів гривень	з 11 січня 2024 року

Підвищивши вимоги щодо розміру статутного капіталу до 500 млн. грн. до 2024 року, існуючі банки мали наростити до 2017 року свій капітал до 200 млн. грн., що на 50 млн. грн. більше ніж за минулим графіком. Заради фундаментальної характеристики діяльності банків, НБУ мають жорстко регулювати їх. Це пов'язане з тим, що від розміру власного капіталу залежить спектр послуг надаваних банком, на проведення яких банк може отримати ліцензію.

Ці зміни введені задля пришвидшення графіку збільшення мінімального капіталу. Натомість його збільшення дозволить банкам підвищити фінансову стійкість, спроможність протистояти ризикам. Важливим результатом цієї діяльності є початок відновлення кредитування економіки, що є одним із чинників прискорення економічного зростання країни. Для залучення

додаткового капіталу акціонерними банками може проводитися за допомогою розміщення додаткових емісій акцій.

Важливим показником діяльності банків як відкритих акціонерних товариств та результатом оцінки учасниками торгівельних відносин їх рівня інвестиційної привабливості є капіталізація або сукупна ринкова вартість акцій [14].

Розглянемо діяльність банків як інвесторів, що передбачає проведення операцій з купівлі-продажу цінних паперів; отримання та розміщення кредитів під заставу придбаних цінних паперів. На сьогодні українська та зарубіжні банкіза останні 10 років досягли у цій сфері найвищих результатів.

Важливою групою фінансових інструментів банківського інвестування є фондові важелі, призначення яких стабілізація доходів через забезпечення грошових надходжень. Активна діяльність банків розгортається на ринку цінних паперів, а саме ринку облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Як відомо, на сьогодні НБУ є депозитарієм для ОВДП, тобто установою, яка веде централізованих облік ОВДП в бездокументарній формі.

Інвестиційна діяльність банків обмежується нормативами інвестування відповідно до постанови «Про затвердження інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [17]:

1. Н11 – норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (нормативне значення не більше 15%);
2. Н12 – норматив загальної суми інвестування (нормативне значення не більше 60%).

2.2. Структурно-динамічний аналіз операцій банків з цінними паперами

Діяльність банків як інвесторів передбачає у тому числі проведення операцій з купівлі та продажу цінних паперів; отримання та розміщення кредитів під заставу придбаних цінних паперів.

Проведемо аналіз інвестиційних операцій у складі активних операцій

банків. Виявимо яку частку займають операції з інвестиціями.

Таблиця 2.2

**Статистичні дані щодо обсягів інвестиційних операцій депозитними
корпораціями за 2019 -2021 рр., млн. грн [19]**

млн. грн.

Рік	Обсяг активних операцій	Обсяг інвестиційних операцій	Частка у загальному обсязі активних операцій, %
01.01.2019	1765951	458403	0,25957855
01.01.2020	1860501	517679	0,278247096
01.01.2021	1879323	564674	0,300466711
01.02.2021	1950219	581729	0,298289064
01.03.2021	1939113	584492	0,301422351
01.04.2021	2015512	561757	0,278716773

Можемо спостерігати стабільне зростання розміру активних операцій протягом обраного періоду з 1 765 951 млн. грн. до 2 015 512 млн. грн. Обсяг інвестиційних операцій аналогічно зростають з 458 403 млн. грн. до 561 757 млн.грн. З отриманих результатів стає зрозумілим, що найбільшу частку в активних операціях становлять інвестиційні операції. Їх значення коливається від 25% до 30%. Починаючи з 2019р. та до 1 січня 2021 року їх частка в активних операціях зростає. Протягом 2021 року ставка не має однозначної тенденції до зросту чи спаду. В той же час, у квітні порівняно з березнем їх частка зменшилась приблизно на 2%. Порівнюючи з попередніми періодами слід відмітити той чинник, що частка інвестиційних ресурсів має тенденцію до зниження знизиться приблизно до 27%, аналогічно як мало місце в 2020 р.

Використовуючи напрацювання, які мали місце в довоєнний період, в післявоєнний період варто суттєво збільшувати обсяг активних та інвестиційних операцій, збільшуючи таким чином у відсотковому виразі частку у загальному обсязі активних операцій.

Це дасть змогу активізувати поширення цінних паперів на міжнародних фондових ринках, і тим чиним залучати інвесторів для відбудови в національну економіку.

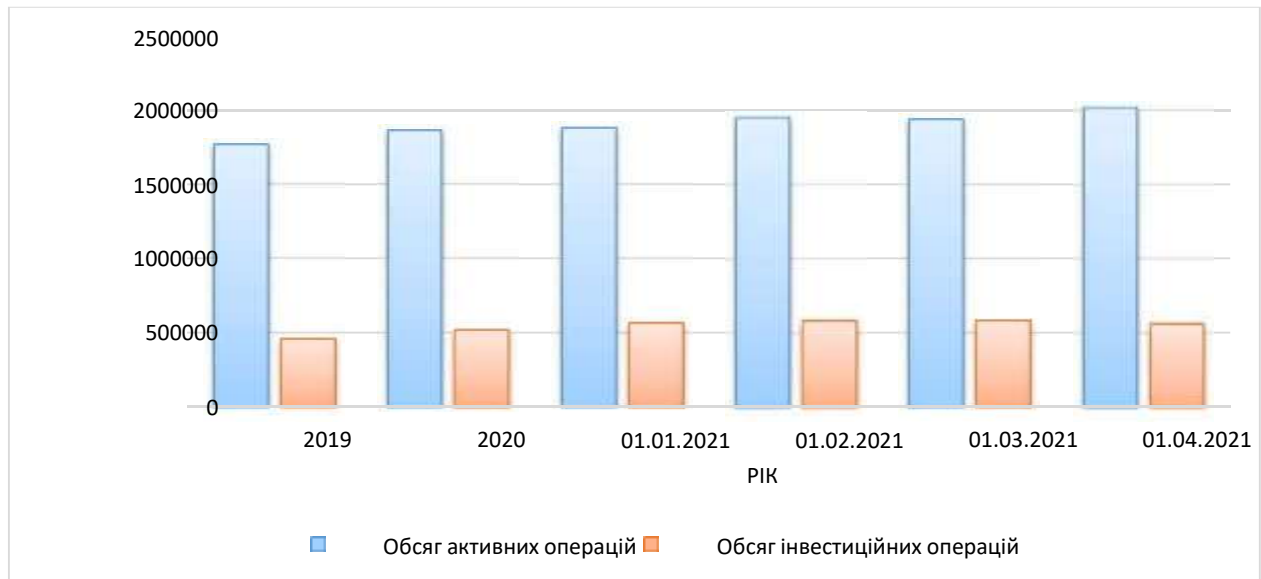

Рис. 2.2 – Динаміка обсягів інвестиційних операцій у складі активних операцій за 2019-2021 рр.[19]

Проаналізуємо обсяги цінних паперів, крім акцій, випущені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) за допомогою таблиці 2.3 та рисунку 2.2.

Таблиця 2.3

Обсяги цінних паперів, випущених депозитними корпораціями(крім НБУ) за 2009-2021 рр., млн. грн

Рік	Усього	Ощадні та депозитні сертифікати	Облігації	Векселі
2009	10 784	1 370	9411	3
2010	4 949	542	4406	1
2012	3 038	486	2551	1
2013	7 343	1331	6012	1
2014	10 989	774	10214	1
2015	13 985	2186	11790	9
2016	4 554	1289	3257	8
2017	319	177	134	8
2018	389	194	194	1
2019	371	198	171	2
2020	4 187	3685	499	2
2021	3 382	3382	437	2

Побудовано за даними джерела [18]

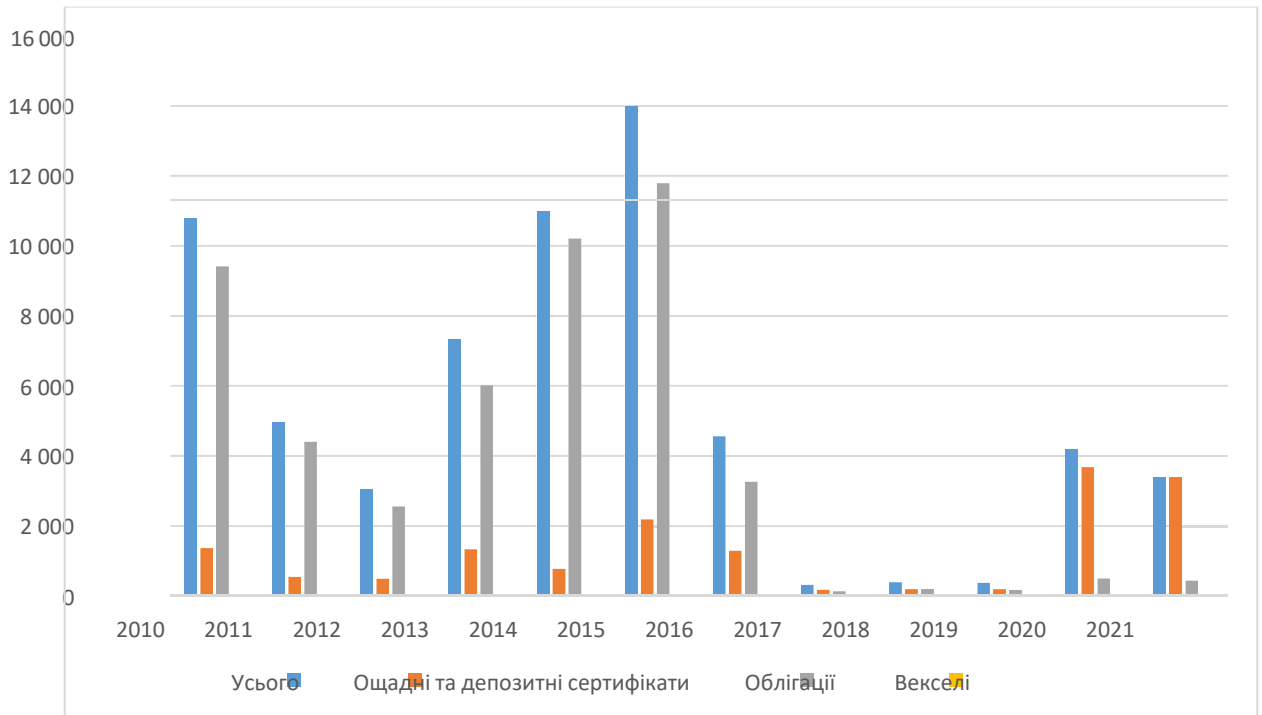

Рис. 2.2 – Обсяг емісії цінних паперів за період з 2010р. по 2021р. [20]

З наведених даним можна виявити, що найбільші обсяги залишків всіх цінних паперів саме у 2015 році, після якого відбувається різкий спад з 2016 до 2020 рр., натомість у 2020 році обсяги їх залишків зростають.

Найбільше значення за всі роки є розмір облігацій в 2015 році, що становить 11 790 млн. грн. Загалом саме цей рік є найбільш об'ємним з розгляду на всі види цінних паперів. Найменша кількість залишків облігацій була у 2017 році та становила 171 млн. грн.

Розміри залишків на кінець року ощадних та депозитних сертифікатів коливається від 177 до 3 685 млн. грн., найменшу частку становлять векселі. Маємо звернути увагу, що у 2016 році, НБУ знизило вкладення банків у депозитні сертифікати на 56 млрд грн. з початку року [21].

Обсяг емісії\ цінних паперів в післявоєнний період має пріоритетне значення. Цінні папери повинні бути найголовнішим фінансовим джерелом для фінансування національної економіки. В цьому випадку важливе значення будуть мати як ощадні та депозитні сертифікати, сертифікати та векселі. Всі ці цінні папери в післявоєнний період сприятимуть залученню інвестицій для відбудови національної економіки.

Рис. 2.3 – Динаміка обсягів цінних паперів, крім акцій, депозитних корпоративних (крім НБУ). [22]

Основними причинами є зниження облікової ставки НБУ до 14%, що зменшило дохідність банківських операцій та зміна у нормативній базі. 15 вересня 2016 року набула чинності постанова Правління НБУ № 387 за якої було ліквідовано можливість проведення операцій з депозитними сертифікатами шляхом участі в торгах, які проводяться на біржовому ринку цінних паперів.

Депозитні сертифікати НБУ є одним із стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, який є борговим зобов'язанням центрального банку, а отже, не відноситься ні до цінних паперів, ні до фінансових інструментів.

На сьогодні це рішення суттєво не завдало збитків банкам через зниження їх зацікавленості.

2.3. Аналіз динаміки емісійних операцій комерційних банків

Основним завданням емісійних операцій є випуск банками цінних паперів. Через кризу 2014-2015 рр. українським банкам як вже згадувалося потрібно було наростити статутний капітал, що призвело до збільшення обсягів емісії акцій. Це можна зрозуміти з таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Емітенти, які зареєстрували найбільші випуски акцій у 2021 році*

№	Найменування емітента	Обсяг емісії млн. грн.	Частка у загальному обсязі емісій акцій, %
1	АТ "Оадбанк"	11600	52,07%
2	АТ "ВТБ БАНК"	2580	11,58%
3	ПАТ "НАЦІОНАЛЬНА СУСПІЛЬНА ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ"	2544,27	11,42%
4	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	1173,08	5,27%
5	АТ "БАНК ФОРВАРД"	663,02	2,98%
6	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	523,11	2,35%
7	АТ "ТАСКОМБАНК"	420	1,89%
8	ПРАТ "ЧУМАК"	350,44	1,57%
9	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	350	1,57%

Побудовано автором за даними джерела [23].

З даної таблиці можна зрозуміти, що найбільша частка випущених акцій здійснювалася банками у 2021 році. Вісім з дев'яти емітентів акцій являються банками, що підтверджує вище сказане.

При розгляді емісійних операцій потрібно звернути увагу на сукупну ринкову вартість акцій. Розглянувши інформацію про ТОП-20 емітентів з найбільшою ринковою капіталізацією на кінець 2021 року є 6 банків, серед яких АТ «Райффайзен банк Аваль», АТ «УкрСиббанк», АТ «Сіті банк», АТ «Акцент-банк», АТ «Інгбанк Україна». Це означає, що організатори торгівлі на вітчизняному ринку вбачають привабливими цінні папери банків.

Виявивши, що цінні папери банків посідають провідне місце на фондовому ринку, проаналізуємо їх частку в пасивних операціях депозитних корпорацій за 2019-2021 рр. (табл. 2.5, рис. 2.4).

Таблиця 2.5

**Статистичні дані щодо обсягів емісійних операцій депозитними
корпораціями поквартально за 2019-2021 рр., млн. грн [22].**

Кінець період	Обсяги пасивних операцій	Обсяг емісійних операцій	Частка у загальному обсязі пасивних операцій, %
1 кв. 2019	3 174	1 553	0,489379184
2 кв. 2019	28 958	12 240	0,422675796
3 кв. 2019	-29 664	2 260	-0,076174903
4 кв. 2019	61 748	-41 265	-0,668278741
1 кв. 2020	18 341	2 733	0,149002662
2 кв. 2020	-6 820	-9 069	-1,329740534
3 кв. 2020	65 152	542	0,008312138
4 кв. 2020	201 352	177	0,000880925
1 кв. 2021	-27 231	-3 052	0,112066176

Найбільший обсяг пасивних операцій спостерігається у 4 кварталі 2020 року 201 352 млн. грн., найменше значення -29 664 млн. грн. у 3 кварталі 2019 року. Натомість найбільше значення емісійних операцій становить 12 240 млн. грн. у 2 кварталі 2019 року, найменше (-41 265 млн. грн.) – 4 кварталі 2019 року. Натомість емісійні операції становили найбільшу частку пасивних операцій у 1 та 2 кварталі 2019 року (48% та 42%). На початок 2021 року їх частка становила всього 11%, що говорить про зменшення впливу емісійних операцій у структурі пасивних операцій банків. З огляду на це, першочерговим завданням в післявоєнний період є нарощування впливу емісійних операцій у структурі пасивних операцій як державних, так і комерційних вітчизняних банків. НБУ разом з банківськими установами варто розробити заходи щодо нарощування обсягів пасивних операцій та обсягів емісійних операцій. Це дасть змогу покращити ситуацію на фондовому ринку України, налагодити розміщення цінних паперів не лише на вітчизняному ринку, але і за його межами. Внаслідок цього буде відчутне вливання в національну економіку як вітчизняних, так і іноземних інвестицій, які сприятимуть відбудову України в післявоєнний період.

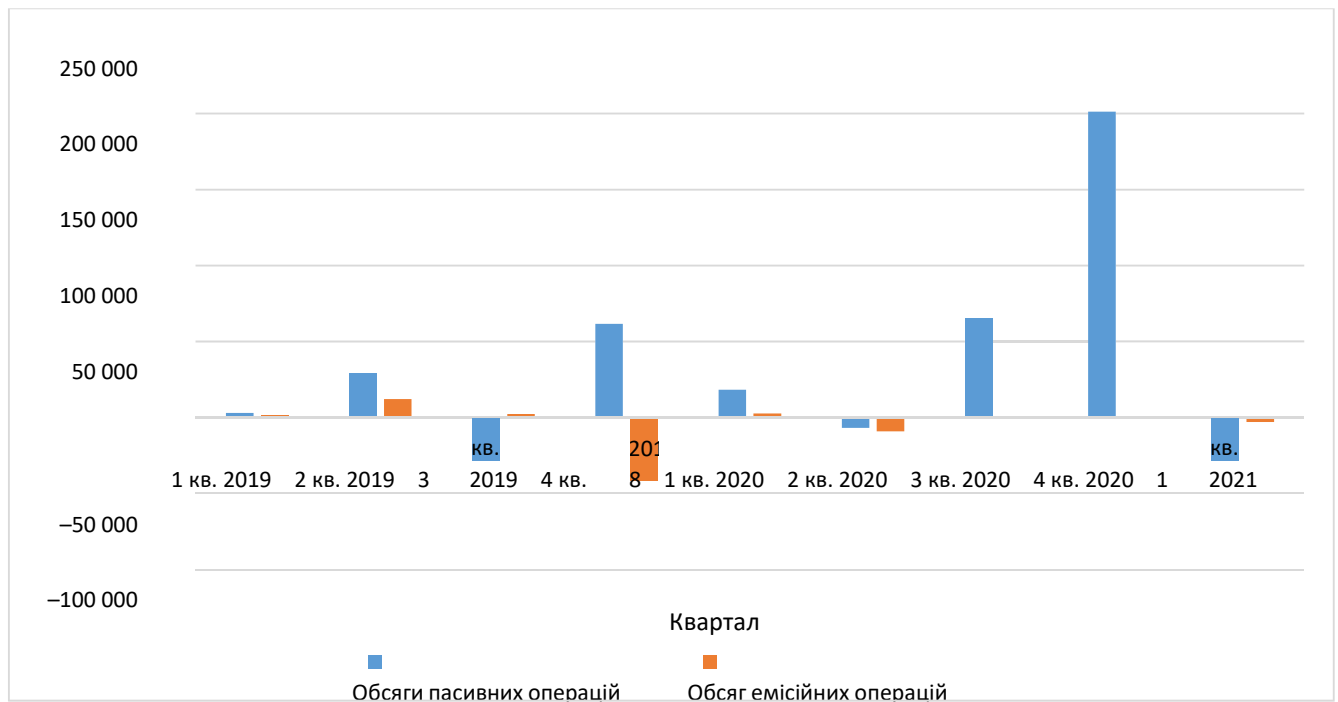

Рис. 2.4 – Динаміка обсягів пасивних та емісійних операцій депозитними корпораціями поквартально за 2019-2021 рр. [24]

Як свідчить діаграма, частка емісійних операцій є достатньо великою у загальному обсязі пасивних операцій комерційних банків. Значне підвищення таких операцій можемо спостерігати у 2019 році. Це свідчить про те, що вітчизняний фондовий ринок, опираючись на закордонні реалії щодо функціонування фондових ринків окремі його елементи адаптував у вітчизняну практику. З огляду на це в післявоєнний період використовуючи цей досвід можна буде залучати іноземних інвесторів, розміщаючи цінні папери на ринку цінних паперів залучати суттєві іноземні інвестиції для відбудови національної економіки.

РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1 Аналіз проблем та визначення перспектив діяльності комерційних банків на фондовому ринку України

Основаючись на попередніх розділах роботи, можна зробити висновок, що банки є одними з основних учасників операцій з цінними паперами. В останні роки діяльність банків на ринку цінних паперів значно обмежили.

Серед таких обмежень зниження вкладень банків в депозитні сертифікати з метою обмеження їх серед банків. На сьогодні депозитні сертифікати не являються цінним папером, що в разі зменшує вплив банків на фондовий ринок в цілому.

Розглянемо основні недоліки розвитку банківських операцій з цінними паперами:

- жорстке регулювання держави впливу банків на ринок цінних паперів;
- менший вплив комерційних банків, ніж на ринок кредитування;
- відсутність чіткої системи захисту інвесторів, що значно обмежує інвестиційні можливості потенційних учасників фондового ринку України;
- низький рівень поінформованості населення щодо можливостей та принципів роботи ринку цінних паперів;
- низький рівень використання похідних цінних паперів, що можна пояснити недосконалістю нормативно-правового регулювання їх випуску та обігу [24, с. 35].

Вочевидь, діяльність банків на ринку цінних паперів обмежується задля контролю діяльності банків в цілому.

Пріоритетною функцією фінансування банківської діяльності є випуск цінних паперів. Основною метою вітчизняних банків – емітентів на ринку цінних паперів можна виокремити наступні:.

- підтримка при формуванні курсу акцій їх справедливого ринкового курсу при збереженні та дотриманні їх максимізації. За умови дотримання організації

додаткової емісії акцій важливим впливом на об'єкт залучених коштів має ринковий курс акцій емітента, який встановлений внаслідок результатів торгів як на організованому, так і неорганізованому ринках. З огляду проведеного дослідження щодо попиту на ринку емітент, використовуючи результати моніторингу курсу акцій здійснює прогноз відносно якою буде ефективність подальших пропозицій на акції, що дає змогу обрати належні сегменти ринку на які буде спрямовуватися інформація про емітента, що дасть можливість активізувати активну взаємодію з потенційними інвесторами. Надто висока вартість цінних паперів за даними дослідження об'єктивно відображає як реальний стан, так і перспективи розвитку банку, забезпечуючи належну різницю між номінальною вартістю та емісійним курсом цінних паперів.. Варто відзначити, що стабільна динаміка зміни курсу цінних паперів на фондовому ринку слугує важливим механізмом щодо відносного коливання їх курсу в порівнянні як із загальним індексом акцій так і галузевим. З огляду на це надмірні коливання курсу акцій призводять до складного прогнозування довготермінового планування залучення капіталу. В той же час, падіння курсу акцій дає змогу полегшити купівлю цінних паперів в банку одним інвестором. Доведено, що досягнення мети стабілізації курсу акцій здійснюється за умови розроблення цілісного комплексу заходів з таким розрахунком, здатним уникнути негативний вплив на курс цінних паперів. За цих умов слід враховувати важливий чинник, який свідчить, що зміна курсу цінних паперів у на довготерміновий період відображає позитивну динаміку щодо ефективності управління банком[25]

Інформаційне забезпечення банку відіграє важливу роль при формуванні цінних паперів. Варто відзначити, що зростання ступеня інформативності банку, суттєво покращує позиціонування цінних паперів на ринку, особливо нових. Позитивна репутація вітчизняного банку на ринку цінних паперів і довіра до них інвесторів є важливим чинником для успішного залучення капіталу. З метою збереження репутації банку на ринку цінних паперів є покращення його іміджу. На перспективу це суттєво полегшить доступ до

найбільш дешевих джерел фінансування У створенні іміджу публічного банку. окремим етапом слугує випуск облігацій. Доказано, що такому аспекту здебільшого передують публічне розміщення цінних паперів емітента.

Ефективність функціонування фондового ринку великою мірою залежить від розміщення цінних паперів на міжнародному ринку.

Вітчизняні господарюючі суб'єкти виходять на ринок як країн Європи так і США, оформляючи частки своїх акцій в депозитарні розписки. Це сприяє залученню іноземних інвесторів, за умови суттєвого зниження для них ризиків інвестування, особливо на ринках, що розвиваються. Випуск таких розписок дає змогу підвищити інтерес до емітента, за умови зростання ліквідності і формування виключно справедливої ціни на цінні папери[26].

Результати проведеного дослідження свідчать, що перспективним механізмом залучення інвестицій на ринку міжнародних запозичень є виключно випуск єврооблігацій.

Варто відзначити, що на курс цінних паперів вітчизняних банків має підвищення ліквідності акцій банку та налагодження постійних та стабільних взаємовідносин з інвестором (перш за все з акціонером). На практиці країн з розвинутими ринковими відносинами важливим аспектом є «довіра» у відносинах з акціонерами, котрі набувають особливої ролі у діяльності сучасних суб'єктів господарювання.. Досягнення цієї мети дає змогу максимально мінімізувати ризики зі сторони конкурентів, сприяючи стабілізації курсу цінних паперів.

Як результат, розповсюдження цінних паперів серед низки дрібних та середніх акціонерів призводить до їх розпорошення. Внаслідок такого заходу зменшується взаємозалежність емітента від великих інвесторів та одночасна захищеність їх від переміщення капіталу, і короткотермінового коливання курсів цінних паперів. Розширення кількості інвесторів сприяє емісії акцій. Моніторинг обсягу емісії акцій можна здійснити на основі динаміки росту (зменшення) статутного капіталу банків. Моніторинг ефективності функціонування фінансового механізму щодо капіталізації банків за 2007-2017

пр., враховуючи на надто високі показники власного та обсягів регулятивного капіталу за умови виконання нормативів щодо достатності капіталу, підтверджують про низький рівень капіталізації фінансової та банківської систем України.

З цією метою правління НБУ прийняло постанову № 58 від 04.02.2016 р. якою внесені чисельні зміни до графіків приведення до мінімального розміру банками статутного та регулятивного капіталів, передбачених банківським законодавством. Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації банку не повинен бути меншим як 500 млн. грн. Для вже функціонуючих банків, статутний капітал яких не повною мірою відповідає цій постанові НБУ додатково розробив графік поступового нарощування його розміру у відповідності до чинного законодавства.. Відповідно із чинним законодавством, статутний капітал вітчизняних банків не повинен бути меншим за 120 млн. грн. станом на 17.06.2016 р. з поступовим його збільшенням до рівня 500 млн. грн. станом на 11.07.2024 р..

Відповідно до Постанови № 58 НБУ переглянув графік збільшення розміру статутного капіталу вітчизняних банків відповідно до встановленого законодавством терміну. Зокрема, банки повинні довести його розмір не меншого ніж 120 млн. грн. станом на 17.06. 2016 р.; з подальшим збільшенням до 300 млн. грн. станом на 11.01.2017 р.; та 400 млн. грн. станом на 11.01.2018 р.; і 450 млн. грн. станом на 11.01.2019 р.; та 500 млн. грн. станом на 11.07.я 2024 р.

З огляду на такі зміни, починаючи з 2017 р. комерційні та державні банки повинні пришвидшити графік нарощування мінімального розміру капіталу. В той же час, НБУ аргументував цей крок підвищенням їх фінансової стійкості одного боку та спроможності мінімізувати ризики шляхом збільшення капіталу. Враховуючи вище викладене, це дасть змогу відновити кредитування національної економіки, що є одним із вагомих чинників прискорення економічного зростання національної економіки [48].

Скасувавши свою постанову № 58 від 04.02.2016 р. з вимогою до банків наростити статутний капітал до 300 380 млн. грн. до 11.01.2017 закріпивши відповідне прийнятою постановою правління НБУ № 2 11.01.2017 р. варто стверджувати, що постанова № 58 в своїй основі мала виключно політичний характер з метою повної ліквідації фінансово-кредитних установ, які входили до системи інтересів «попередньої» влади. Останньою жертвою цієї постанови став ПАТ «Платіnum банк», який 01.01.2017 р. НБУ визнав неплатоспроможним.

НБУ під впливом професійних учасників фінансового ринку із великим запізненням відмовився від форсованого графіку відносно до капіталізації банків, зменшивши свої вимоги та скасувавши чинну Постанову № 58 від 04.02.2016 р. НБУ цією постановою щодо термінової до капіталізації банків штучно унормував та усунув з ринку стабільно працюючих як малих, так і середніх вітчизняних банків. Підсумовуючи вище викладене це, на нашу думку, був перерозподіл власності шляхом зачистки ринку від невеликих та середніх банківських установ. Закон про підвищення мінімального статутного капіталу банків прийнятий у 2014 р. потребував розроблення поетапного (впродовж 10 років) плану, який був закріплений в Постанові НБУ № 464 від 06.08.2014 р., зокрема: 120 млн. грн. станом на 17.06. р.; 150 млн. грн. станом на 11.07.2017 р.. В той же час, НБУ за не зовсім зрозумілих підстав скасував раніше передбачений реалістичний графік, спрямований на збільшення статутних капіталів банків, і цим самим, кардинально змістивши терміни капіталізації на значно менші терміни за абсолютно нелояльним до невеликих банків графіком (Постанова № 58).

НБУ також заблокував для банків використання прибутку попередніх періодів для капіталізації. В умовах кризових явищ в національній економіці та незначного запланованого урядом росту ВВП виконати вимогу НБУ вітчизняним акціонерам було практично неможливо, що, як свідчать результати проведеного дослідження призвело б до ліквідації переважної більшості банків з українським капіталом ще на початку 2017 р.

НБУ змінив вимоги щодо до капіталізації відповідно до Постанови № 242 від 07.04.2016 р. Пункт 1 та постанови Правління Національного банку України від 06.0.2014 р. № 464 «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру» (зі змінами) викладено в такій редакції: «1. Банки, статутний капітал яких не відповідає вимогам частини першої статті 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність», зобов'язані привести його розмір у відповідність до вимог цього закону, а саме до розміру, не меншого, ніж: 120 мільйонів гривень – до 17 червня 2016 року; 200 мільйонів гривень – до 11 липня 2017 року; 300 мільйонів гривень – до 11 липня 2018 року; 400 мільйонів гривень – до 11 липня 2019 року; 450 мільйонів гривень – до 11 липня 2020 року; 500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року».

3.2 Врахування наслідків пливу світової фінансової кризи на розвиток фондового ринку України

Covid-19 може викликати хвилю дефолтів у всьому світі. У III кварталі 2019 р. - до початку Covid-19 - рівень заборгованості за весь час досяг максимального рівня майже \$ 253 трлн, що становить близько 320% світового ВВП. Близько 70 % світового боргу утримують передові економіки, а близько 30% - ринки, що розвиваються. У глобальному масштабі більшість боргів утримують нефінансові корпорації (29%), уряди (27%) та фінансові корпорації (24%), далі - домогосподарства (19%). Заборгованість на ринках, що розвиваються, зросла майже вдвічі з 2010 р., головним чином за рахунок запозичень у державних підприємств [51].

Позичальники стають вразливими внаслідок високого рівня заборгованості, що призводить до потрясінь, порушень дохідності та надходження нових фінансових ресурсів. Порушення економічної діяльності, внаслідок «Ковід-19», можна назвати широкомасштабним шоком, який суттєво ускладнив для чисельних приватних позичальників, зокрема корпорацій, домогосподарств та державних позичальників в світі, щоб

повернути свої борги. Covid-19 негативно вплинув на доходи корпорацій у різних галузях: фабрики припиняють виробництво, роздрібні магазини та ресторани закриваються, ціни на товари знизилися (індекс цін на товари Bloomberg - кошик з нафтою, металами тощо) ціни на продовольство — знизилися на 27% з початку року і зараз на найнижчому рівні з 1986 р.), а закордонні та в деяких випадках внутрішні поїздки згортаються [52].

Домогосподарства мають проблеми зі швидким зростанням безробіття та у чисельних країнах, особливо тих що розвиваються, зменшилися грошові перекази. Дефолти призвели до зниження активів банків, затрудняючи банківські установи в наданні кредитних ресурсів. Внаслідок кризи виникли проблеми з платоспроможністю для банківських установ. Внаслідок цього чисельні уряди суттєво збільшили витрати, пов'язані з пандемією, і, зіткнулися з різкими та надмірним скороченням доходів, чим визвали надмірний тиск на державні фінанси різко підвищивши ймовірність суверенних дефолтів.

Проблематичною є динаміка боргу особливо в країнах, що розвиваються, оскільки боргові зобов'язання в цих країнах виражені переважно в іноземній валюті (в доларах США). Чисельні валюти на ринках, країн, що розвиваються, знецінилися з початку пандемії, натомість підвищивши вартість заборгованості у перерахунку на місцеву валюту.

Уряди багатьох країн мають складний вибір, за умови якщо поширена хвиля пандемії буде замовчуватися.. Внаслідок цього, переважна більшість урядів висловилися за прихильність щодо підтримки тих країн, які зазнали пандемії. Ці уряди мають проблему з рішенням про тип допомоги, яку надаватимуть (позики проти прямих платежів), розмір допомоги, яку надаватимуть, як її розділити. Стосовно дефолтів уряди, особливо суверенних дефолтів, потрібна екстрена допомога, що надається МВФ, а іноді поєднується з з допомогою від інших урядів на двосторонній основі. МВФ та інші потенційні країни-донори розглянули питання щодо наявності у МВФ адекватних ресурсів для реагування на кризу, та порядок розподілу

фінансування, вразі попит на фінансування перевищує наявний обсяг, які умови повинні бути пов'язані з фінансуванням порятунку та чи програми МВФ варто поєднувати з реструктуризацією державного боргу ("розподіл тягара" з приватними інвесторами).

Серед найбільш розвинених та найбільших економік, що розвиваються, економічне зростання на початку 2020 р. було бурхливим, але все ще оцінюється як позитивне. Країни, які залежать від торгівлі зокрема Канада, Німеччина, Італія, Японія, Мексика та Південна Корея та експортерів товарів за прогнозами, найбільш негативно впливають на уповільнення економічної активності, пов'язаних з вірусом. В той же час, заборони на поїздки та карантини призводять до важких економічних труднощів для широкого кола країн. ОЕСР зазначає, що спад виробництва в Китаї є наслідком побічних ефектів всього світу. Враховуючи роль Китаю у виробництві комп'ютерів, електроніки, фармацевтичних препаратів та транспортного обладнання та як основне джерело попиту на багато товарів.

На початку січня 2020 року, до спалаху коронавірусу, МВФ прогнозував, що економічне зростання в країнах, що розвиваються в цілому, буде позитивним, порівнюючи з 2019 р. Цей прогноз базувався на прогресі, досягнутому в торгівлі США та Китаєм. Переговори, передбачали про відмову від окремих тарифів з одночасним збільшенням темпів економічного зростання в Індії. Темпи зростання в Латинській Америці та на Близькому Сході за прогнозами були позитивними до 2020 р.. В той же час, ці прогнози, були переглянуті внаслідок уповільнення світової торгівлі, пов'язане з Covid-19, зниженням цін на енергоносії та сировину, збільшенням вартості в іноземній валюті долара та інші вторинні чинники, які зменшили зростання. В країнах-експортерах товарів, спостерігається уповільнення темпів зростання, ніж прогнозувалося в попередніх прогнозах, внаслідок уповільнення торгівлі з Китаєм та зниження цін на товари.

Сукупний вплив Covid-19, збільшення вартості долара та війна з цінами на нафту між Саудівською Аравією та Росією нанесли збитки економікам, що

розвиваються, оскільки не всі ці країни мають ресурси та гнучкість політики для ефективного реагування. Відповідно до даних, складених Інститутом міжнародних фінансів (МІФ), сукупний вплив капіталу з країн, що розвиваються, з січня 2020 року вдвічі перевищує рівень, який відчували під час кризи 2008/2009 рр. [53].

Вплив цінової війни та зниження попиту на енергоресурси, пов'язані з економічним сповільненням, пов'язаним з Ковідом-19, особливо сильний для експортерів нафти та газу, частина валют яких є рекордно низькими. Імпортери нафти, такі як Південна Африка та Туреччина, також зазнали сильних ударів.

Світовий банк оголосив, що фінансує до 12 мільярдів доларів США (з яких 8 мільярдів доларів є новими) негайно доступними для допомоги постраждалим країнам, що розвиваються. Ця підтримка включає до 2,7 мільярдів доларів нового фінансування від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), ринковим кредитуванням Світового банку для країн, що розвиваються із середнім рівнем доходу, та 1,3 мільярда доларів від Міжнародної асоціації розвитку (МАР), пільгової програми Світового банку для країн з низьким рівнем доходу. Крім того, Банк переорієнтовує 2 млрд. доларів наявного портфеля Банку. Міжнародна фінансова корпорація (IFC), кредитна група Банку надає до 6 мільярдів доларів. За словами Банку, підтримка охоплюватиме широкий спектр заходів, включаючи зміцнення медичних послуг та первинної медико-санітарної допомоги, посилення моніторингу захворювань та звітування про них, підготовку медичних працівників на фронті, заохочення громадської участі до підтримки довіри населення та покращення доступу до лікування для найбільш вразливих пацієнтів.

Кілька років тому Світовий банк запровадив пандемічні облігації, нову форму фінансування катастроф. Банк продав два класи облігацій на суму 320 мільйонів доларів у як програмі, призначену для фінансування країн, що розвиваються, що мають гостру епідемічну кризу. При дотриманні цих умов

власники облігацій більше не отримують відсоткові виплати за свої інвестиції, гроші більше не повертаються в повному обсязі, а кошти використовуються для підтримки конкретної кризи [54].

Результати проведеного дослідження свідчать, що за таких обставин наслідки для національної економіки є руйнівними на різні верстви населення, в цілому так і на національну економіку в цілому. Без оперативного застосування адекватних антикризових заходів, метою яких є пом'якшення негативних ефектів, які обумовлені як пандемічною кризою так і військовими діями стан економіки не можна виправити.

Досвід країн з розвинутими ринковими відносинами свідчить, що суспільний добробут та перспективи досягнення стійких темпів економічного зростання економіки великою мірою залежить від функціонування фондового ринку. З огляду на це, головним чинником впливу на національну економіку в процесі реалізації таких заходів є монетарна сфера, банківський сектор країни, фондовий ринок, які виступають основною ланкою щодо поширення необхідних імпульсів на реальне національне виробництво, включаючи домогосподарства за тієї умови, що НБУ визначить виважені заходи як грошово-кредитної, так і валютної політики, здатні оптимально поєднувати фінансові важелі, що перебувають у розпорядженні держави, на основі чітко обраної фінансової стратегії та тактики як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівні.

3.3. Основні шляхи ефективного розвитку фондового ринку України в умовах воєнного стану

Вітчизняний фондовий ринок характеризується слабким розвитком системи гарантування прав акціонерів. Подібне явище проявляється у рейдерстві, незаконних захопленнях підприємств, тиску на акціонерів, підкупі менеджерів тощо, що підвищує ризики емісії та розміщення на ринку цінних паперів, інвестицій у бізнес. Забезпечення економічної безпеки фондового ринку для суб'єктів господарювання є найважливішою складовою програми розвитку ринку » [46, с. 148]. В Україні спостерігається низька реальна

прибутковість цінних паперів. Виплата дивідендів є скоріше нетиповим явищем для України, оскільки прибуток спрямовується переважно на реінвестування. Внаслідок цього, компанія підвищує власне джерело формування коштів, але подібне явище, суттєво знижує стимули в інвесторів, оскільки є порушенням найважливішого постулату ринкової економіки – особистого інтересу.

Забезпечення рівноваги між прагненням розвивати свій бізнес за рахунок залучених на фондовому ринку коштів та збільшенням фінансових стимулів інвесторам є передумовою досконалих економічних відносин на ньому. Негативним явищем, що призводить до зниження економічної безпеки на фондовому ринку та впливає на розвиток фондового ринку України, варто вважати публікацію малої кількості інформації про свою діяльність вітчизняними підприємствами (особливо акціонерними компаніями, які в даному контексті є найважливішими). Доступна інформація і її недостатня якість, змушує інвесторів діяти у стані крайньої невизначеності, чим, порушується їх фінансово-економічна безпека. Подібне явище багаторазово ускладнює ухвалення обґрунтованих управлінських рішень інвесторами, що знижує привабливість використання фондового ринку як джерела залучення коштів [48].

Аналіз стану та динаміки розвитку фондового ринку України робить очевидною та обставина, що питання його системного реформування та нового підходу до регулювання є актуальною проблемою, яка потребує свого вирішення. Це твердження підтверджується тим чинником, що вітчизняний фондовий ринок характеризується чисельними негативними тенденціями, зокрема:

- низькою ліквідністю фондового ринку, його високою залежністю від зовнішніх майданчиків, зовнішньою «зарегульованістю», поганою технічною оснащеністю та слабкою інформованістю інвесторів та громадян про фондовий ринок. Громадяни мають можливість вкласти свої кошти в інститути спільного інвестування – компанії з управління активами та пайові інвестиційні фонди, але мало хто з них знає про цю можливість, а після кризи багато інвесторів

серйозно побоюються вкладати свої гроші в акції та інші цінні папери [48].

З огляду на це, можна зробити висновок про відсутність системної програми розвитку вітчизняного фондового ринку. В той же час, комплексна програма розвитку фондового ринку має ґрунтуватися на системному підході тобто посиленні конкурентоспроможності вітчизняного фондового ринку. Удосконалення системи регулювання ринку цінних паперів в Україні має на меті розвиток корпоративного управління одночасно з розвитком інституцій спільного інвестування та інфраструктури ринку. Важливе значення має розвиток Національної депозитарної системи в частині підготовки фахівців з питань фондового ринку та корпоративного управління. Програма розвитку вітчизняного фондового ринку повинна стати складовою програми з забезпечення її економічної безпеки та умовою фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання..

Розвиток повноцінного вітчизняного фондового ринку йде повільно, в той же час, завдяки наявності освіченого та зацікавленого населення цей процес прискориться. В Україні вже є розвинена нормативно-правова інфраструктура та наявність фондового ринку у мікроформаті. Іноземні інституції зацікавлені в налагодженні зв'язків з вітчизняним фондовим ринком і готові вийти на вітчизняний ринок, щойно припиняться бойові дії.

За проведеними дослідженнями, інвестиції будуть значні, і настане економічний розвиток.

В той же час, як свідчать статистичні дані великих втрат зазнали металургійна, нафтопереробна та авіаційна промисловість України. І лише доклавши значних зусиль, залучаючи інвестиції, технології та висококваліфіковані людські ресурси, їх вдасться відновити [24, с. 99].

Вищезгадана ситуація потребує серйозного переосмислення з метою знайти можливості для переходу України з держав з нестабільними інституціями та неможливістю розвитку до кола таких країн, як Ізраїль чи Південна Корея. З огляду на це, варто знайти механізми, здатні сприяти цьому. Сучасні Ізраїль та Південна Корея є найкращими прикладами успішного

відновлення та функціонування в умовах постійного військового протистояння та проблем безпеки. Для порівняння, ВВП на душу населення в Україні станом на 2021 р. становив 4835,6 дол., а в Ізраїлі – 52170,7 дол. (в 11 разів більше) при населенні в 9,3 млн. осіб, у Південній Кореї – 34997,8 дол. (в 7,2 рази більше), населення якого становить 51,7 млн. осіб [32, с. 240].

Розвиток Ізраїлю та Південної Кореї за останні 70 років свідчить, що лише шляхом формування власного самодостатнього економічного потенціалу можна побудувати стабільну державу, яка має значні військові ресурси та потенціал. У зв'язку з низьким внутрішнім попитом Ізраїль і Південна Корея у післявоєнний період орієнтувалися на формування експортно орієнтованих конкурентоспроможних економік із високою доданою вартістю реалізованих товарів.

Дослідження досвіду Ізраїлю та Південної Кореї в період їх становлення як сучасних та високорозвинених країн свідчить, що важливо мати відповідальну та послідовну державну еліту та інституції, що виробляють прозору політику соціально-економічного розвитку країни, поступово формування та стимулювання потенціалу нації. Тобто серед суттєвих чинників успіху цих країн можна назвати довгостроковий та цілеспрямований облік інтересів широких верств населення, ефективну законність, справедливу та необтяжливу податкову політику, значні систематичні інвестиції у людський капітал.

Як наслідок, через 20-30 років – відбувається інтелектуалізація суспільства та розвиток економіки інноваційного типу. У цьому контексті Україні варто стратегічно формувати своє бачення та інтереси у глобалізованому світі на найближчі 20-30 рр., визначити основні пріоритети, ресурси, перебудувати під них державне регулювання та поступово тактичними кроками рухатися до досягнення проміжних та стратегічних цілей. В той же час, потенціал вітчизняних бізнесових структур у роки війни був значно пригнічений. Основними загрозами бізнесу у воєнний час є основні військові проблеми – насильницька загибель великої кількості людей, окуповані

території, зруйновані підприємства, майстерні, склади, магазини, філії чи філії. До цього списку також входить більш тривала доставка та необхідність переїзду. Істотними проблемами є скорочення чисельності зайнятих, зниження продуктивності праці працюючих фахівців та його пригнічений психологічний стан. Багатьом власникам та менеджерам вищої чи середньої ланки дуже важко приймати рішення, тому що їм доводиться покладатися не на планування чи прогнозування, а скоріше на передбачення, гнучкість та власне критичне мислення. Впровадження нових продуктових сегментів, інвестиції у перехід на нові напрями чи категорії за таких умов відкладаються на невизначений термін, бізнес-структури переважно орієнтуються на виживання [32, С. 242-243].

Крім того, в роки війни купівельна спроможність переважної більшості громадян значно знизилася, велика кількість платоспроможного населення залишила країну або обмежила рівень витрат. За рахунок цього знизився загальний попит на більшість товарів та послуг, а також значно зменшився обсяг оборотних коштів вітчизняних бізнесових структур. При цьому облікова ставка НБУ становить 25 %, тому кредитування бізнесу за таких умов практично неможливе. Фондовий ринок України також малоефективний для залучення коштів – систематичне порушення прав власності на активи, постійні маніпуляції та правозастосовне та судове свавілля повністю знищили цей ефективний інструмент залучення коштів для бізнесу [52].

Не всі українські підприємства страждають від воєнних дій та їхнє становище погіршується. Таким чином, для підприємств оборонно-промислового комплексу відбувається значне масштабування, суттєво зростає попит на їх продукцію, надходять авансові платежі з бюджету та позабюджетних фондів. Протягом року війни виробництво безпілотників, мін, снарядів, військової техніки тощо щн не на належному рівні. Найменше страждають фірми, які надають ІТ-послуги іноземним замовникам. Вони також менше залежать від місцевих клієнтів та не вимагають складних логістичних маршрутів доставки та значних запасів чи сировини. Крім того, експорт

орієнтована підприємства, особливо розташовані (або перебазовані) до Західної України, отримали у 2022 р. широкий доступ на ринки ЄС завдяки запровадженню зони вільної торгівлі з Євросоюзом. Поки що ЄС скасував усі тарифи та квоти на українські товари, а також спростив транспортне сполучення. Якщо до Великої війни на ЄС припадало 41 % міжнародної торгівлі України, то протягом 2022 р. цей показник збільшився до 55,5 %. Для подальшої успішної інтеграції на ринки ЄС вітчизняним бізнес-структурам необхідна адаптація до європейських технічних стандартів та регламентів, сертифікація продукції та виробництва відповідно до вимог Євросоюзу [55].

На тлі відходу російських виробників із західних ринків в українському промисловому секторі з'явилися нові ніші на світових ринках, і цим потрібно оперативно скористатися. Провідну інформаційну, консультативну та стимулюючу роль (особливо для малого та середнього бізнесу) при виході на зовнішні ринки мають відігравати прагматичні державні органи, але їх допомога, практично недостатня. Потенціал розвитку вітчизняних локальних виробників також збільшується за рахунок відходу з внутрішнього ринку деяких міжнародних гравців. Для багатьох підприємств гірничодобувної, будівельної, деревообробної, меблевої, архітектурно-дизайнерської, дизайнерської, транспортної та інших сфер широкі можливості відкриються у післявоєнний період при реконструкції, адже відновлення пошкодженої інфраструктури, будівель та доріг вимагає від компаній та державно-приватних партнерства, які надаватимуть ці послуги.

У таких випадках держава має забезпечувати фандрайзинг за рахунок залучення коштів з репараційних фондів, конфіскацій та реставраційних грантів урядів інших країн, а приватна складова товариства має організовувати робітників та реставраційні служби. Організація цих процесів вимагає більшої прозорості, чітких та досяжних стандартів контролю з боку органів державної влади та, найголовніше, більшої доступності до тендерів для представників вітчизняного бізнесу (для сприяння його зростанню, масштабуванню та інноваціям), а не для відомих турецьких компаній [52].

Практично весь західний світ підтримує Україну у цій боротьбі проти російської агресії. Фінансову та військову допомогу надають не лише політичні органи США та Європи. Міжнародні економічні організації та інституції уважно стежать за ситуацією в Україні. Світовий банк (через IFC), МВФ, МБРР та інші організації готуються інвестувати у розвиток економіки та фінансових інститутів України, щойно припиняться бойові дії та умови в країні дозволять їм працювати. Європа та США мають успішну історію допомоги країнам, що розвиваються, у створенні та розвитку їх фінансових ринків. Туреччина, ПАР, Бразилія, Індія та багато інших збудували свою фінансову інфраструктуру за допомогою європейців та американців, як це зробила Польща. Україна має успішну основу для надання іноземної допомоги. Не лише моральний настрій сприятливий у Європі та США для допомоги Україні, а й уже помітно, що в Україні освічене населення з високим рівнем підприємництва та наявність фінансових посередників та організацій. Економічна статистика пророкує фондовому ринку України величезні перспективи. У 2021 р. (до початку війни) розмір української економіки дорівнював 200 млрд. дол., а вартість фондового ринку становила близько 5 млрд. дол. США, тобто ринкова капіталізація становить 2,5 %. Як показує приклад Польщі, Україні є куди зростати. Війна в Україні сьогодні лише робить країну перспективнішою в майбутньому [49]. Досвід країн, які пройшли руйнівні військові конфлікти і досягли успіху, показує, що державі необхідно швидше адаптуватися, гнучко та з максимальною ефективністю реагувати на виклики, активно розвивати інклюзивне підприємництво, а не олігархічні структури. Вже понад 30 років вітчизняне бізнес-середовище чекає на доступне фінансування, зручні державні послуги та захист прав власності на свої активи. Щоб вижити у сьогоднішніх складних геополітичних та геоекономічних умовах, Україні необхідно перебудувати свою економіку на основі стійкості та самодостатності, вона має бути конкурентоспроможною з відповідними соціальними ліфтами та прозорим державним апаратом. Відновити його може, лише відповідальна політична еліта з ефективними державними інституціями та довгостроковою стратегією

соціально-економічного розвитку. Розвиток повноцінного фондового ринку в Україні займе час, але через наявність добре освіченого та зацікавленого населення цей процес не займе багато часу. В Україні вже є напрацювання юридичної та регулятивної інфраструктури та наявність фондового ринку у мікро форматі. Іноземні інститути правильно налаштовані та готові входити на український ринок, як тільки військові дії припиняться. Інвестиції будуть значними, і економічний розвиток буде.. Проблеми фондового ринку в Україні полягають здебільшого у відсутності стабільних політичних умов для його розвитку, надмірної залежності від тенденцій на світових фінансових ринках, а також у відсутності достатньої правової бази, що тягне за собою організаційні проблеми, без подолання яких стабільний розвиток та функціонування ринку цінних паперів неможливо. Для приведення механізмів регулювання фондового ринку у відповідність до міжнародних стандартів доцільно адаптувати існуючий найкращий світовий досвід до умов України. Органам державного управління варто розробити спільний план дій щодо вивчення та впровадження міжнародних стандартів у практику регулювання ринку цінних паперів. На основі цього можна підвищити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність національної економіки, активізувати залучення прямих та портфельних інвестицій за рахунок створення сприятливих податкових та валютних механізмів регулювання фондового ринку України, модернізувати існуючі та створювати нові види цінних паперів, інструментів ринку, розширити спектр та підвищити якість послуг, що надаються учасниками ринку. Прозорі схеми регулювання ринку створить сприятливу основу для сумлінної конкуренції між емітентами цінних паперів, сприятимуть інвесторам та іншим зацікавленим особам оцінити ефективність управління інвестиційними процесами, та інтеграції внутрішнього ринку цінних паперів у міжнародні ринки. Варто зазначити, що поточний стан розвитку вітчизняного фондового ринку є важливим питанням, оскільки фондовий ринок, що ефективно функціонує, може стати основою для забезпечення економічної стабільності та проведення структурних реформ в Україні.

ВИСНОВКИ

Магістерське дослідження розкриває на сьогодні актуальне питання щодо аналізу існуючих проблем та перспектив розвитку фондового ринку України. Основні висновки, які випливають з проведеного дослідження наступні.

1. Доведено, що сутність фондового індексу, слугує головною метою фондового індексу, а аналіз стану та динаміки цін на групу цінних паперів входять до даного індексу на конкретний момент часу.

2. Обґрунтовано аналіз фондових індексів України та США, внаслідок чого визначено схожість динаміки американських індексів. Українські індекси не схожі за тривалий період дослідження..

3. Встановлено, що характерним для американських індексів є спад значення індексу до двадцять третього березня 2021 р., Український UX має тенденцію до спаду майже за весь досліджуваний період, на противагу індексу ПФТС, який зростає до шостого березня 2021 р

4. Доведено, що основними напрямками діяльності банків є емісійні та інвестиційні операції, що дають змогу залучати банкам фінансові ресурси та інвестиції.

5. Обґрунтовано, що банківські операції на фондовому ринку контролюються державою набагато більше, ніж всі інші операції. Це відбувається внаслідок того, що це не є основною діяльністю банків та дає змогу стримувати їх вплив на фондовий ринок. В більшості випадків саме банки є основними емітентами цінних паперів.

6. Результати проведеного дослідження свідчать що аналітична робота переважної більшості банків дає змогу активно нарощувати статутний капітал внаслідок збільшення норм статутного капіталу банків.

7. Обґрунтовано, що інвестиційні операції банків на ринку цінних паперів пропри збільшення їх обсягів в цілому в активних операціях їх частка зменшилася з 30% наявних до 27% прогнозованих.

8. Отже, складається двояке значення щодо перспектив розвитку діяльності українських банків на фондовому ринку. З одного боку, вони мають все, щоб виконувати більшість операцій з цінними паперами, але з іншого боку збільшується вплив держави, що стримує такий розвиток. Це спричинено для контролювання їх впливу на фондовий ринок.

9. Доведено, що потенційні та існуючі інвестори при прийнятті своїх інвестиційних рішень повинні враховувати прогнози щодо впливу наслідків пандемії та військового стану на економіку України, оскільки їх наслідки Україна відчуватиме впродовж наступних років. Це в свою чергу, підвищує інвестиційні ризики та вимагає від інвесторів спрямувати свою увагу на диверсифікацію своїх інвестиційних портфелів.

10. Результати проведеного дослідження свідчать, що перед державою на сьогодні постає питання щодо розроблення ефективного механізму забезпечення фінансової безпеки країни, спрямованого на підтримку ліквідності та стабільності національної фінансової системи в умовах зниження рівня доходів населення, зростання безробіття, а відповідно відтоку фінансових ресурсів з банківського сектору.

11. Доведено, що обов'язковою умовою в післявоєнний період є здійснення на постійній основі моніторингу основних індикаторів діяльності фондового ринку з метою виявлення суттєвих відхилень та забезпечення систематичної підтримки ліквідності та стабільності комерційних банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формалізація сучасних тенденцій розвитку інвестиційного ринку України <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/32453/1/Kobushko.doc>
Суми
2. Базилевич В. Д. Цінні папери: Практикум: навч. посіб. - компакт-диск / за ред. В. Д. Базилевича. Київ, 2013. 791 с.
3. Безвух С. В. Фондові біржові індекси в Україні та світі: сутність, методи розрахунку, тенденції і проблеми формування / С. В. Безвух // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. 256 с..
4. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: навч. посібник / В.М. Шелудько // К.: Знання-Прес, 2003. – 535 с.
5. Офіційний сайт Фондової біржі «Українська Біржа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ux.ua>
6. Офіційний сайт Фондової біржі «ПФТС» [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.pfts.com.ua>
7. Кулініч Т.В. Аналіз фондових індексів як основних показників розвитку ринку цінних паперів окремих економік світу / НУ«ЛП»/ 2019р.С.44-50
8. Офіційний сайт Мінфін: Фондові індекси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/markets/stock/>
9. Антонюк Н.А. Індикатори фінансової безпеки держави в умовах світової глобалізації [Електронний ресурс: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/uk/4>.
10. Рудалева Л. В. Державне регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів: світовий та вітчизняний досвід http://www.economy.in.ua/pdf/12_2011/23.pdf.
11. Васюренко О.В. Банківські операції К.: Знання. 2006. 311 с.
12. Береславська О.І. Діяльність банків на ринках цінних паперів України / Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.– 2016. №2 С. 21–30.
13. Закон України "Про цінні папери та фондовий ринок":

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
14. Постанова "Про збільшення капіталу банків України" НБУ
<https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27072754>.
 15. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс] // Постанова України http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/123.pdf.
 16. Цінні папери, крім акцій, випущені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) / <https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>.
 17. Національний банк України. Огляд банківського сектору. – Випуск 1. – 2016 р./ <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=37585678>
 18. Про затвердження Положення про порядок обліку та проведення Національним банком України та банками України операцій з депозитними сертифікатами НБУ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0859500-15>.
 19. Річний звіт НКЦПФР: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/>.
 20. Фінансові операції депозитних корпорацій:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs>.
 21. Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів [Електронний ресурс] <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs>.
 22. Кологойда О. В. Правове регулювання фондового ринку України : навч. посіб. / О. В. Кологойда. - К. : Юрінком Інтер, - 2008. - 437 с.
 23. Рудалева Л. Державне регулювання банківської діяльності з випуску власних цінних паперів file:///D:/znpnadu_2012_1_13.pdf
 24. . Конкурентоспроможність національної економіки: матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. проф. Г. М. Филюк: К.: 2022. – 231 с.
 25. Правове регулювання ринку цінних паперів та інвестиційних фондів в Європейському Союзі та Україні / <https://just.odessa.gov.ua/files/upload/files/13.pdf>.
 26. N . S. M. Ahmad, Mr. R. Ah. A. Atniesha. (2018). The Pecking Order Theory and

- Start-up Financing of Small and Medium Enterprises: Insight into Available Literature in the Libyan Context. *Financial Markets, Institutions and Risks*. - 2(4). - 5-12 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(4\).5-12.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(4).5-12.2018)
27. Musa H., Musova Z., Sliacky P. (2017). Financial Support to Small and Medium-Sized Enterprises in Slovakia. *Financial Markets, Institutions and Risks*. - 1(4). - 47-52. - DOI: 10.21272/fmir.1(4).47-52.2017
28. Singh, S.N. (2019). Impact of Value Added Tax on Business Enterprises: A Case of Mettu Town. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(4), 62-73 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(4\).62-73.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(4).62-73.2019).
29. Rubanov P., Marcantonio A. (2017). Alternative Finance Business-Models: Online Platforms. *Financial Markets, Institutions and Risk*. - 1(3).- 92-98. - DOI: 10.21272/fmir.1(3).92-98.2017
30. Naser, N. (2019). The Interaction between Profitability and Macroeconomic Factors for Future Examinations of European Banks Soundness – Theoretical Study. *Financial Markets, Institutions and Risks*. - 3(3). - 63-97. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(3\).63-97.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(3).63-97.2019).
31. He, Shuquan (2018). Agricultural Trading System and Global Food Crisis. *SocioEconomic Challenges*. - 4(2). - 6-20. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://doi.org/10.21272/sec.2\(4\).6-20.2018](http://doi.org/10.21272/sec.2(4).6-20.2018)
32. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К.: 2022. – 552 с.
33. Palienko, M., Lyulyov, O. (2018). The Impact of Social Factors on Macroeconomic Stability: Empirical Evidence for Ukraine and European Union Countries. *SocioEconomic Challenges*. - 2(1). - 103-116. - DOI: 10.21272/sec.2(1).103-116.2018
34. Trifu, A. (2018). Defending and Modelling Europe: The Visegrad Group

- Experience. *SocioEconomic Challenges*. - 2(2). - 13-18. - DOI: 10.21272/sec.2(2).13-18.2018
35. Sineviciene, L., Shkarupa, O., Sysoyeva, L. (2018). Socio-economic and Political Channels for Promoting Innovation as a Basis for Increasing the Economic Security of the State: Comparison of Ukraine and the Countries of the European Union. *SocioEconomic Challenges*. - 2(2). - 81-93. - DOI: 10.21272/sec.2(2).81-93.2018
36. Sahqani, G. B. (2017). Aid and Governance: issues in developing countries. *SocioEconomic Challenges*, 1(2), 34-38. Doi: 10.21272/sec.1(2).34-38.2017
37. Louis, R. (2017). A new economic order for global prosperity. *SocioEconomic Challenges*, 1(2), 52-58. Doi: 10.21272/sec.1(2).52-59.2017.
38. Kaya, H.D. (2019). Government Support, Entrepreneurial Activity and Firm Growth. *SocioEconomic Challenges*, 3(3), 5-12. [http://doi.org/10.21272/sec.3\(3\).5-12.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(3).5-12.2019).
39. Hrytsenko, L., Petrushenko, M., Daher, K. (2017). The necessity of socio-ecological modification of two-tier economic model of secondary resources management in Ukraine. *SocioEconomic Challenges*, 1(1), 68-76. Doi: 10.21272/sec.2017.1-08
40. Рубцов Б. Б. Світові фінансові ринки: масштаби, структура, регулювання / Б. Б. Рубцов // Вік глобалізації, 2017. № 2. – 87 с.
41. Louis, R. (2017). A new economic order for global prosperity. *SocioEconomic Challenges*, 1(2), 52-58. Doi: 10.21272/sec.1(2).52-59.2017.
42. Karintseva, O., Benetyte, R. (2018). Estimation of Efficiency of State Regulation in Economic Restructuring Based on the Environmental Factor. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 91-102. DOI: 10.21272/sec.2(1).91- 102.2018
43. Palienko, M., Lyulyov, O. (2018). The Impact of Social Factors on Macroeconomic Stability: Empirical Evidence for Ukraine and European Union Countries. *SocioEconomic Challenges*, 2(1), 103-116. DOI: 10.21272/sec.2(1).103- 116.2018
44. Trifu, A. (2018). Defending and Modelling Europe: The Visegrad Group Experience. *SocioEconomic Challenges*, 2(2), 13-18. DOI: 10.21272/sec.2(2).13-

18.2018

45. Sineviciene, L., Shkarupa, O., Sysoyeva, L. (2018). Socio-economic and Political Channels for Promoting Innovation as a Basis for Increasing the Economic Security of the State: Comparison of Ukraine and the Countries of the European Union. *SocioEconomic Challenges*, 2(2), 81-93. DOI: 10.21272/sec.2(2).81-93.2018
46. Фінансові послуги на ринку цінних паперів України: теорія та практика: монографія / З. А. Мацук. – К.: КНЕУ, 2022. – 367 с.
47. Balas, A.N., Kaya, H.D. (2019). The Global Economic Crisis And Retailers' Security Concerns: The Trends. *SocioEconomic Challenges*, 3(2), 5-14. - Режим доступу : [http://doi.org/10.21272/sec.3\(2\).5-14.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(2).5-14.2019).
48. Інтернет-сторінка «Українська економіка в умовах війни: потенціал, можливості і перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/umovakh-vijni-potentsial-mozhливosti-i-perspektivi.html>.
<https://www.ukrstat.gov.ua>
49. офіційна інтернет-сторінка Державної служби статистики України.
50. Tentative Stabilization, Sluggish Recovery? World Economic Outlook Update, January 20, 2020, The International Monetary Fund [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/wEO-2020-01-20>
51. Paul Wallace, “Here’s How the Oil Crash is Hitting Emerging Market Currencies,” *Bloomberg*, March 17, 2020.: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-17/here-s-how-the-oil-crash-is-hitting-emerging-market-currencies>.
52. Інтернет-сторінка «Українська економіка в умовах війни: потенціал, можливості і перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/umovakh-vijni-potentsial-mozhливosti-i-perspektivi.html>.

ДОДАТОК 1
Склад індексу ПФТС [8]

Параметри ЦП Індексу ПФТС на період 15.04 – 14.07.2021 р.							
№	Тікер	Назва емітента	Кількість цінних паперів в обігу	Free Float		Ваговий коефіцієнт	Кількість акцій емітента, які враховуються при розрахунку Індекса
			шт.	шт.	%		шт.
1	BAVL	Райффайзен Банк Аваль (BAVL)	61 495 162 580	1 058 639 224	1,72	0,28	299 477 168
2	CEEN	Центренерго (CEEN)	369 407 108	80 201 991	21,71	0,14	11 360 193
3	DOEN	Донбасенерго (DOEN)	23 644 301	838 541	14,14	1,00	3 343 541
4	KVBZ	Крюківський вагонобудівний завод (KVBZ)	114 679 552	838 978	5,00	1,00	5 733 978
5	TATM	Турбоатом (TATM)	422 496 520	16 208 234	3,84	0,57	9 254 777
6	UNAF	Укрнафта (UNAF)	54 228 550	838 281	8,00	0,15	651 427
7	UTLM	Укртелеком (UTEL)	18 726 248 000	1 336 558 512	7,14	0,63	838 795 359

Склад індексу UX [7]

№	Код	Назва	Кількість акцій в обігу	Коефіцієнт, що враховує free-float (Wi)	Коефіцієнт, що обмежує вагу акцій (Ci)	Вага акцій станом на 30.08.2019
1	BAVL	Райффайзен Банк Аваль, аз	61 495 162 580	2,0%	1	16,59%
2	CEEN	Центренерго, аз	369 407 108	22,0%	0,6734659	25,00%
3	DOEN	Донбасенерго, аз	23 644 301	14,0%	1	3,41%
4	MSICH	Мотор Січ, аз	2 077 990	20,5%	0,2464065	25,00%
5	TATM	Турбоатом, аз	422 496 520	3,5%	1	6,88%
6	UNAF	Укрнафта, аз	54 228 510	7,0%	1	23,12%